

Incipiunt regule
moralēs eiusdem.

Prologus.

Agamus
nunc interi. qđ natura et imitatur nature ars solent. nos ab imperfecto sumam? exordiu.

vt inde (si deus annuerit) ad perfectio-
ra surgam? Itaq; videre est naturā in
fiorigeris apib; primū ex apicis locis/
materiā fauorum colligere. dehinc colle-
ctam digerere in aliam formā / qđ vnde
sumpta est. tū in alueolo constipant
miro ordinis artificio ptes singulorū.
Quid vero ars. nōne pcessus in ea simi-
lis agnoscat? Prouidet sibi i primis de
materia copiose. ipam teinceps in par-
tes diuidet. porro dat ptibus formam.
primū rudem. teinde politiorē. Postre-
mo (quod est omnū difficillimū) ptibus
sparsim politis et politis / ordinē colliga-
tionemq; tribuit. per qđ tandem operi
suo / perfectio consummata donat. Se gre-
gemus in hunc modū partes aliq; ve-
lut e silua grandi et preduite / minera
sacre scripture / quib; formā aliquā ad-
dim? Noli igitur lector (si quis forte oc-
curreris) respicere. si iaceant interea he
partes absq; ordine. sine vinculis et cal-
ce. quas dum sic erunt. reglas aut doctri-
nas aut p̄siderationes appellare poteris
mus. Forassis dño ppicio / poterit et eis
in postey / ex decoro ordine / litelli pulcri-
tudo donari. Quod si datum nō fuerit
nihilominus arbitramur nos nonnihil
profecisse / si materiā prepauerim? alijs
ad ea que libuerit fabricanda. aut sub
alio tropo. nō frustra sudauerimus / si ex
agro florentissimo sacre scripture / apes
cogitationū nostray collegerint. digesse-
runt qđ buccellas quasdam faui mellis / ad
lumen cognitionis et ad deuotionis dul-
corem. atq; p medicamēto desideriorū
infirmorū. quas particlas liceat postmo-
dum in alueolo libri vni? decoro artifi-
cio speciosius ordinare.

Explicit prologus.

Que tibi
precepit deus / cogita
semper. Quoniā qui
libet obligatur scire il-
lud absq; cuius noti-
cia nō potest cuitare

peccatum. **C**ulpabilis ignorantia iu-
ris diuini / non cadit in faciētem illud
quod in se est. quoniā spū sanctus / talē
hominē de necessarijs ad salutem q̄vires
suas excedunt. docere immediate vel me-
diate paratus est. **I**gnorantia inui-
cibilis excusat / in eis presertim que sūt
facti. non aut crassa vel supina. que pue-
nit ex negligentia sciendi / faciendi qđ
in se est. Dicitur aut inuincibilis / non
quin vinci possit. aut qđ ex ea necesse sit
tunc operari. sed quia opans / sufficiēter
finitasus euentū diligentiam apposuit
sciendi illud quod nescit. **I**gnorantia
iuris hūani sufficiēter pmulgati / non
liberat subditos a pena in foro exteriori
licet frequēter quo ad deū excuset a cul-
pā quosdā ignorantes. **N**on quilibet
tenet scire de quolibet pctō mortli an sit
tale. licet expediat istud inquirere / scire
iuxta vniuscuiusq; vires / statū. / plus
ecclesiasticos qđ laicos. Et inter ecclia-
sticos / prelati ex officio tenent qđ sint pa-
rati omni p̄senti reddere rōnem de ea
que in eis est fide / spe. **N**emo vtens
ratione / diu ab ignorantia principiorū
moralū excusatur. forte emz morulā ad
cōsiderandū apponere fas habz. **O**m-
nis doctrina / omne studium / debent de cu-
riositate yana aut noria culpari. que nō
ordinant actu vlt̄ habitu. mediate vlt̄ im-
mediate / ad bene moralē gratuiteq; vi-
uendum. **D**are studium suum rebus
inutilib; aut norijs. vtilioribus sciēter
omissis / curiositas est dānabilis. **U**ti-
le / inutile / norium / innorū / dicuntur
in moralibus non absolute. sed per respe-
ctum ad nos. / cui; circūstantijs finis / loci
et temporis / officij atq; ceterorū. **O**m-
nis obligatio / finaliter reducitur ad di-
ctamen liberi arbitrij diuini / sic volētis
obligare creaturas. quod dictamē nobis
innoretat / vel in lumine fidei vel gratie
infusari. vel in lumine naturali signato su-
per nos. Unde practica iudicia rationis.

El 5

Regule

halemus. aut per lumina scientiarum tam
diuinarum quam humanarum. ex duplici lu-
mine priori emanatum. aut postremo
per experientie multiplicis luminosum to-
cumentum. per quod fit. ut virtus quam ars
certius operetur. propter quod virtuosus bene
iudicat de omnibus. et est suo iudicio vir-
tutis mediū assumendum. ¶ In princi-
pijs moralibus assignandis fit processus
quandoque a notioribus et quasi a postero-
ribus. ut ex his que videmus in humana po-
licia. assurgendo ad diuinam legem. quan-
doque fit e contra a priori considerando eas
leges que nature sunt notiores. qualis
est lex eterna. ¶ Equitas quam nominat
philosophus Epiphaniam. preponderat iuris ri-
gori. Est autem equitas iusticia pensatis om-
nibus circumstantijs particularibus. dulcore
miscerie temperata. Hoc intellexit qui dixit
Ipse etiam leges cupiunt ut iure regantur
Et sapiens. Noli esse iustus nimis. alioquin
summa iusticia summa iniusticia fit. Om-
nia mandata dei equitas. id est cum equi-
tate pensanda. ¶ Bonarum mentis est
ibi agnoscere culpam ubi culpa non est.
agnoscere in qua non per assensum firmum.
hoc enim stultum piculosumque fieret. sed sic
ut toleat aut peniteat homo postmodum.
¶ quasi veraciter in culpa teneret. ¶ Nullum
lum est peccatum mortale actuale absque con-
sensu libero rationis. vero vel interpretatiuo
Interpretatiuum consensum tunc esse dici-
mus. dum habuit ratio tempus sufficiens
deliberandi et fugiendi ea. circa que
vitanda esse periculum tenebat. qualiter
dicit lex forensis. Qui tacet consentire
videtur. dum videlicet repugnare debe-
ret. ¶ Consensus in actu solum veniale
malum est tantummodo veniale. loquen-
do de veniale ex genere suo. ut est verbum
ociosum. ¶ Nullum peccatum est adeo ve-
niale. quin ipsius vel sibi simile fiat mor-
tale dum placet. hoc est dum consensus ad-
dit. si tamen illud veniale erat actus mor-
talis ex genere suo. et ex eo quod non fiebat
ex consensu libero et perfecto. venialis red-
debat. ¶ Nullus est actus adeo mor-
talis. quin ipse vel sibi similis. sit non mor-
talis dum displicet. vel si non placet. con-
sensu perfecto deliberatoque. ¶ Nullum est
adeo consilium in lege euangelica. quin
in casu posset esse obligatorium. Et ita

quilibet vtens ratione. tenetur secundum propria
rationem animi ad quodlibet consilium
vtruta martyrii vel dimissionem omnium
suorum et similia. si et ubi necessitas im-
mineret hoc agendi. Obligat in super quod
libet consilium quod non contemnatur. tan-
quam non sit salubrior observatio eius quam op-
positi. ¶ Nullus ita consilij seruandis
astringitur. qui ab eo aut possit aut debeat
in casu. eorum observatio verbalis quam
doque pretermitti. ut de non habendo du-
as tunicas. de prebendo pallio. tunicam
auferenti. et similibus. ¶ Omnis agens
contra conscientiam edificat ad gehennam
vel mortaliter. si conscientia sit fixa. quod
illud quod agitur. est mortale. Vel ve-
nialiter solum. quantum est ex parte huius
circumstantie. que est facere contra consci-
entiam. si conscientia iudicet illud esse
solum veniale. ¶ In nullo casu est alius
quis perplexus inter duo peccata. quin
ei pateat exitus absque nouo peccato. Nam
si iurauerit quispiam se occisurum petrum
innocentem. et non occidat eum. ipse non
peccauit nouiter. sed iam peccauerat in-
iurando. Si autem dicitet sibi conscien-
tia erronea. quod petrus innocens est sta-
tim occidendum ab eo. dimittat hanc con-
scientiam et liberatus est. Si postremo
incidunt duo precepta impossibilia
ex culpa sua. agat illud quod de se magis
est obligatorium. et a nouo peccato immu-
nis existit. ¶ Exponere se periculo pec-
cati mortalis. est peccatum mortale. Vel
sic. agere incertum et dimittere certum in
materia morali. est peccatum mortale. si
tale sit incertum quod sit mortale. non solum
per coniecturas leues. aut ex suspitione
trepida et scrupulosa. proueniente ex ni-
mio timore cadendi in via dei. Sed intel-
ligitur. dum tale est vehementer et probabi-
liter incertum. eque sicut oppositum vel ma-
gis. tunc enim illud quod agitur non carebit
mortali culpa. aliter non oportet. ¶ Con-
silium salubre est frequenter agere contra
scrupulos leues et trepidos. vitando eos
ad aliorum iudicium. quatinus ex consue-
tudine. fiat homo robustus. solidus et tran-
quillus in exercitio spirituali. Exemplum in
dominicatoribus et funicularijs. ¶ Dans
opera rei illicita. aut ad se non spectantia
non excusat per ignorantiam. de peccato sequenti

presertim quo ad penam in foro exteriori de rigore solvenda. sed apud deum sepe non imputat ad novum. aut maius peccatum. Sicut intersectio hominis per ebrium non vult ratione. non habet culpam maiorem quam fuerit talis ebrietas. Sic aliqui dicent de peccatis damnatorum.

D

Ambulandum est in virtutum doctrina / via regia. ut nec strictius fiat dei mandatum. nec laxius quam ipse mandauerat. Quis inde sumere possint aliquid aut malicie vel amantiam libertatem. aut contra in desperationem corrumpere. Non tamen omnibus per omni tempore et loco predicandum asserimus quolibet veritate. Homo qui tenet reprimere illecebram antequam sit mortalis / primo omisit reprimere et evitate. et sic imputabit ad culpam mortalem / in primo instanti non esse gratie. et esse peccati mortalis. et ante nunquam fuit verum dicere iste mortali omittit. Peccatum veniale magis potest dici prohibendum quam prohibendum. et esse contra institutionem seu motionem quasi medium inter preceptum et consilium. quam absolute contra preceptum. communitus tamen dicitur esse contra aut propter preceptum et preter dilectionem dei et non contra.

Omnes primi motus qui aperiuntur in sequi rationem et per eam regulari / si eam pervenerint / dici possunt peccata. etiam in puulis et fatuis quia sunt preter ordinem nature primi tus instituta. Tamen rectius hoc dicitur de adultis / ratione vigentibus. In eis insuper circa que ratio pugil esse debet. Omnis infidelium vita / peccatum est. si et dum ex infidelitate operantur. aliter non oportet quin possint bene moraliter operari. sicut de fidelibus extra gratiam / sententia rector tenet.

Qui minima negligit / paulatim decedit. Nam veniale peccatum / si non perimit de per se vitam gratie / infirmitatem tamen operationem eius que est vita secunda. et ad mortem si multiplicat disponit. retardatque a profectu meriti. et ab acceleracione visionis dei. In via enim dei non progredi / regredi est. Fac interim (scilicet dum es in peccato mortali) quod quid boni potes ut deus illustret cor tuum. Nam bonum opus de genere et morale / etiam factum extra charitatem / utilitatem affert multam. sicut nocet veniale. quoniam per tale opus disponit homo ad operam virtutum. et ad facilius resurgendum trahit / seu per adversa leuiter prospera. iuxta quod expedire noscitur de?

Nullus actus de genere moris / in habente usum rationis / est simpliciter indifferens. necque quo ad bonitatem moris. necque quo ad meritum vel demeritum. saltem boni temporalis. **Q**uantum obligamur et quotiens / ex divina autoritate querere salutem nostram eternam. tantum et totiens obligamur bene operari ex gratia. Et quod non pro quolibet momento tenemur actualiter tendere ad beatitudinem eternam (cum hoc sit preceptum affirmatiuum) idcirco non semper culpabiliter omittimus / dum extra gratiam aliquid operamur. **S**olus deus et nullus alius absque eius commissione / potest directe et per se / obligare quemcumque hominem / etiam sibi subditum / absque eius consensu libero / ad actus interiores et latentes habendos. solus quippe deus potest de talibus iudicare. alii autem non nisi de eius mandato et revelatione. sed tantum de exterioribus. Notanter hoc dicitur directe et per se. et absque consensu libero. quod indirecte et per accidens. vel ex consensu subditi / hoc potest fieri. dum videlicet iudicetur actus exterior. qui non potest fieri nisi ab interiori procedat. **N**emo absque culpa sua aut consensu suo libero / potest de per se obligari ad ea que sibi alias essent licita vel consilia. potest autem hoc fieri de per accidens pro manifesta utilitate reipublice. cuius est pars. vel ex eius culpa. saltem quo ad forum exterius.

E

Quonia rationabile est ut nullus homo aliquid precipiat / nisi illud de quo potest cognoscere iudicialiter secundum modum suum in foro suo. Idcirco finis et intentio legislatoris / non cadit sub obligatione subditorum. sed tantummodo operationes exteriores preceptorum. Et ita dicens luxas aut ieiunans / in peccato mortali / aut in intentione sinistra. vel absque attentione / absolvit se a precepto ecclesie. sed non apud deum. de negligentia / aut perversa intentione / sepius excusatur. **P**recepta vero affirmatiua. quia obligant ad semper. sed non pro semper. eorum obligatio est sub quadam disiunctione ad hoc tempus vel ad illud. et ad hanc speciem operationis vel ad illam. Sicut colere deum patria exteriori / non plus de se obligat ad hanc speciem cultus exterioris. et ad hanc diem quam ad illam. **A**d eruditionem. atque certificationem fidelium / et ut conformis sit

Regule

in ecclesiastica policia cultus diuinus/prelati ecclesiastici. tanquam sapientes statuti sunt. per quos expedit illud quod est sub diuina iunctione ad aliquid unum certum et commune christianis limitari. sic quod dei cultus exterior die dominico et per cessationem ab operibus suis huiusmodi exoluatur. **E**cclésiastici prelati respectu preceptorum diuorum et regule euangelice/nullo modo conditores sunt. sed dumtaxat quidam interpretores. expostores. pcones. doctoresque. **I**nterpretatio et limitatio vel expostio prelatorum in lege diuina/que diu prelati non coguntur abuti sua potestate/suscipienda est reuerenter tanquam lex dei. **E**libuterent asit. si manifeste imponerent onera nimis graua ceruicibus populi christiani. ut si ad festiuandum quotidie aut ad statuta qualia religiosi habent/omnis passim astringi quererent. **D**ispensatio prelatorum/que est iuris communis quidam relaxatio seu mitigatio/locum habet precipue circa particulares casus et personas singulares. quoniam aliquid statuta sunt pro communitate/que huic persone vel illi. et in isto casu vel illo/non ita sic sunt posita congrue reuoluntur. **P**ene sunt restringende sic quod absque utilitate reipublice vel eius cui insiguntur. neque institui. neque instituta exequi uoluerent/et peccat oppositum facientes. vel eas cum hoc reseruerint non tollentes. **I**n omni republica tolerari possunt aut debent uicia. que absque deteriori periculo. neque corrigi. neque extirpari ualerent. **Q**uoniam autem illud est et quoniam non. difficile est et sepe impossibile generaliter diffinire. nisi prout circumstantiis particularibus inspectis/prelati/superiores et sapientes determinabunt. **E**xemplum est de meretricibus. et uisuris. et similibus. que quicquid permittunt. **E**t ita de concubinaris sacerdotibus/pro loco et tempore/ staret forte esse faciendum. **C**omunis error facit ius. ad hunc sensum vel intellectum. et similes. quod prelati et principes/sepe aliquid faciunt. aut permittunt iustissime/ob errorem subditorum communem que alias si fierent aut permittenterent/ad culpam eisdem obligarent. **C**omunis inobediencie culpa/quicquid ab soluit de peccatis ab obedientia et a culpa pro futuro. et sic in legibus positum. ut tales sunt. alioquin non uidentur in multis. quomodo lex lata et iurata potest per non obser-

uationem aboleri. **C**onsuetudo est optima legum interpretatio. si de positum primo fiat. **C**um consuetudo sit altera natura/leges affluere/et quasi iam in naturales esse non uolent absque manifesta utilitate vel necessitate/vel tolli vel mutari. **C**onueniunt censendi sunt superiores (saltem interpretatiue) in abolitione legum suarum posituarum. quoniam passim eas diu non obsequari scire possunt/et nec uerbo nec facto reclamant. **L**ex non instituitur/nisi dum promulgatur neque uigore habet/nisi cum moribus uenturum approbat. et hoc si sit lex pure positua ad populi regimen. **S**ecus de diuina atque naturali diceretur. contra que non est prescriptio. vel ad oppositum. **C**onsuetudo. sic tamen corruptela. **I**n omni lege quantumcumque positua bene instituta. aliquid est de iure naturali et diuino. ut quod expedit homines legibus regulari. quod qui potestati resistit/dei ordinatioui resistit. et similes. **S**ecernere ius diuinum et naturale a positum. sic est difficile. ita maxime necessarium est et utile in omni doctrina morali et politica. et sic fieri perfecte nequit/absque sacra sapientia. que legibus eternis innititur atque fundatur. **C**ompatio peccatorum ad inuicem secundum grauitatem maiorem et minorem/generaliter sumi nequit. nisi comparentur in genere suo. et ceteris paribus. quoniam secundum alias circumstantias particulares/le habent plurimum ut excedentia et excessa. **Q**uantificatio peccatorum/a posteriori sumitur a pena. licet non sufficienter usquequaque. et a priori/penes genus obiecti. et intentionem finis. et libidinem seu conatum uoluntatis maiorem vel minorem. et causam motiuam. tempus et locum. et penes damnam inde sequentiam/que peccans prouidebat aut prouidere tenebat. **O**mnis actus/cuius finis intentus est peccatum mortale. mortalis est. siue intendat actu siue habitu. quod scilicet si operans interrogatur. cur sic facit. et aduertens/tandem respondebit. ad hunc finem feci. **A**ctus que alioquin non est mortalis. et fit propter finem solum ueniale/uidetur esse solum uenialis. nisi forte constituitur finis ille ut ultimus et quietas. et non solum ut incitans et minus principalis/actu vel habitu. **N**on omnis actus peccati/est fructio creature. uel usus eius. sed quicquid est abusus solum uenialis. quicquid mortalis. **N**on enim oportet/ut in omni peccato creatura constituat

finis vltimatus abutentis ea. **S**i q̄s mouet occasiōaliter solū / ex pctō mortali / ad aliq̄e actū faciendū / nō oportet illū actū esse pctm mortale. Secus si cā principalis huius actus / esset mortale delictum. **D**igni pōt deus ppter finem mercedis q̄ ipse est. vel put li ppter diceret finē subordinatū sub vltimo fine. aut put cām mortuā min⁹ principalē tenoret. als nō. **S**imilit̄ de euasione dānationis diceret. **B**onitas naturalis cōsequitur ad ens. et hec nō habet oppositā maliciā Bonitas vō ⁊ maliciā morales de genere / sumunt ex obiecto. Sed totalis bonitas moralis / specialit̄ pendet ex circūstantiis finis ⁊ alioꝝ siml̄ adunat̄ Maliciā vō / ex vni⁹ illaz circūstantiarum carentia ponunt̄ resultare. **L**eterū bonitates gratuitā ⁊ meritoriā grā gratum faciēs opat̄. **C**ircūstantiarum alie sunt solū cōcomitātes actū. ⁊ hec nec addunt nec diminuūt ad pctm. **A**lie dicuntur informat̄es. qz ad actus vt moralis ē / integratiō ē ⁊ informatōez / eriguntur ⁊ intrat̄. **D**ulta ex genere mortalia sūt / quoz similia p̄nt effici bona / dū trahūtur extra rōnē suaz. **Q**uēadmodū tolere deliterat de bono alterius / ē mortale delictū. **S**i vō b̄ fiat p zelo iusticie boni cōmunis / cui contrariū est tale bonū / ille tolōꝝ virtus erit. **P**terūqz multa ex gessere bona essent / q̄ ex aliq̄ circūstantia puerfa sunt mala / ⁊ spēm morale mutantia. **N**ō omis deliteras / agit ex deliteratione. sic nec omis ignorans agit ex ignorātia. aut cōtemnēs ex contemptu. **P**otest enī aliq̄s progredi i actū primo tum motuū / dū actu deliterat. qd agēdū non tñ ex deliteratione aget. sed ex effreni appetitu / ⁊ ex motu passiōis. **D**icit autem aliquis agere ex aliqua causa / quā / do / si non esset illa causa / ipse ab agendo cessaret. accipiēdo large agere pro ut ad omittēre ptendit. **D**uobz bonis ppositis / q̄nqz ad nullū obligoz. q̄nqz ad vñū illoꝝ nō ad aliud. q̄nqz ad ambo / sub disunctione solū. **I**n quo casu nō tenetoz simplt̄ eligere maius bonū si sit mihi difficilius. neqz etiā si sit facili⁹. et habeam rōnabiles causas illud dimittendi. et aliud agendi. **E**xempli grā ad expiendā ppriam libertatē **Q**uoniā ars pfecta

nō deliterat. sic ex v̄tute agit aliq̄s bene / quasi subito. sic ex puerfa assuefactione viciōsus q̄si repente p̄cipitatur in culpā **E**t ita male habituat̄ in vicijs / vt in iurando / cupiscendo / odiendo / inuidēdo et similibz / fere demetef̄ continue. sic vir / tuoso assidue merces crescit. vt v̄z sit q̄ iustus ē / iustificet̄ adhuc. et qui sordid⁹ est / sordescat adhuc. **N**ullū desiderū rei illicitē / factū tantūmodo sub p̄ditione actualit̄ vel bitualit̄er adhibita. ē vt per se mortale delictū. vt p accidens tñ / propter appetitus sensualis cōmotionē nimīā. q̄ scienter dimittitur inualefcere ex talis desiderij p̄tinuatione libera / potest ipm inter mortalia deputari. qz qui amat piculū / p̄bit in illo. **N**ullus agens b̄n̄ fm omēs circūstantias / dicit̄ debet dare scādali alteri. q̄ntūcūqz scandalū / setur alius. **S**candalū enī est dictū vel factū minus rectum / p̄iens alteri occasionē ruine. **N**am in via oīno recta / si quis ceciderit non ex scandalo vie. s̄ ex proprio defectu pueniet. **S**olus ille scandalizat actiue. q̄ aduertēs aut aduertere telens / alios p̄iores esse ad peccandū ex mō suo agendi / q̄ sibi nō est in p̄cepto nihilomin⁹ ipe opari nō desistit. secus in casibus hic excludis. vbi maliciā ppria ē scandalū gratis acceptū. vbi p̄terea nō est aduertētia nec esse debet de scandalo alterius. vbi q̄s ad illud opandū tenet̄ retur. **N**ille dicit̄ ex maliciā sua peccate et scandalū accipe. nō ex actu alteri⁹. qui informat̄ sufficiēter de bonitate huiusmodi act⁹. nihilomin⁹ cadit in ruinā vt si ex voto religionis emisso. p̄ntes p̄ sufficientē de religionis p̄fectione informationē / se scandalizari q̄rant. scādaliū est b̄ nō iam pusilloꝝ / s̄ phariseoꝝ. acceptū s̄z nō datum. **Q**uilibet ab omni actu cui non est astrictus aliunde / tenetur desistere. quando timet aut timere debet fm vehementem coniecturam / scandalum pusilloꝝ. quousqz de illo cōspicendo diligentiam compleuerit. nisi forte pro communi vtilitate / v̄ctio sp̄itūs sancti doceat / illud tunc agendū. vt christus fecit in publicatione veritatis sacramenti.

De superbia ⁊ vana gloria
A 5

Regule

Appetit' glorie

si est de vera gloria et propter deum virtuosus est. Si de vana/citra deum et non contra deum, ut in bonis fortune nature vel gratie/realis est. tamen ex genere est ex more/si sit ad finem bonum, ut pro evitatioe infamie, aut pro magno bono edificationis aliene, ille appetit' discretus est et meritoz'. Si gloria sit falsa/et de peccato mortali/aut pro fine malo principaliter et ultimate/tunc mortalis est.

Presumptio/arrogantia/iactantia/et hypocrisis/generaliter et proprie sunt illis qui non conveniunt boni taliter se habenti si illa habere vel credit vel inordinate appetit, propterea semper habent errorem vel malitiam involuntam, quibus remaneat et sepe mortalem, secundum genus obiecti, et iuxta circumstantias intentionis et finis, atque circum-

Presumens de dei misericordia quod saluabitur quod licet quibus peccaverit/ et in peccato se invenerit/erratur in fide/si iudicatur per intellectum et in moribus mortali/ si taliter afficit per voluntatem absolutam, quod de peccato data non oportet. Et ita distingui possunt in valde multis de intellectu et affectu, quod secundum hoc peccata variam naturam fortissimum, ut dicantur vel errores, vel mali mores, vel utrunque.

Presumptio de multis meritis et gratiis/falsa est et temeraria/si non insunt. Si autem credatur et sentiat quod ex se sunt principaliter/impia est, quantumcumque prius haberent. Quod si singulariter eas habere quis gloriatur/pestifera est atque pharisaica presumptio. **C**redere et sentire quod ex meritis precedentibus aliquid bonum aut premium consequitur/non est presumptio vel error/si ad deum tanquam ad originale principium/actu vel habitu solum referatur. Deus enim miseretur/cui miseretur, hoc est gratiam dat, ut ex illa/aliam gratiam largiatur.

Celare peccata sua, non est ex se hypocrisis sed cautela prudens et debita. Secundo si fiat hoc ex appetitu laudis false, aut alterius malicie principaliter, vel si ad malum finem ultimate referatur. Secus etiam/si per mendaciam operum vel signorum vel verborum/talis absconditio queratur fieri, quemadmodum si ad celandum peccata sue luxurie/singat se aliquis opere signo aut verbo/luxuriam maxime detestari, et castitatem amplectari, cum sufficere

debeat, ut illam non ostendat. Ita de superbia et ceteris posse dici. **P**resumptio arrogancia/iactantia/et hypocrisis, circa bona nature aut fortune/minus habent peccatum et periculum, quam circa bona gratie, propter gratie gratum facientis, cum illa minus cognosci possit inesse. **P**ertinacia in opinionibus et actibus propriis/per quam quis non est potest corrigi/danabilis et vix sanabilis est presumptio, et dum in rectoribus aliorum/aut apud religiosum est, circumturbat et perdit.

Non est finis sed libertas parere legibus, quoniam obligatio per votum aut preceptum, ceteris paribus auget virtutis et meritum rationem, utrobique enim addit circumstantiam bonam, in voto/latrie, in precepto/obediencie. **S**ubditi obligantur obedire superioribus in his dumtaxat/respectu quorum sunt superiores, et dum regulas sue directionis non excedunt. **N**ullus actus debet ab homine phiberi sub pena peccati mortalis alicui invito/etiam subdito/nisi ad illum iam sit obligatus per legem divinarum explicite vel implicite, virtualiter vel in forma. Nam solus deus est qui habet in principis eterne vite et mortis.

Stultum et invidiosum pro superioribus/est credere/omnes institutiones factas quales videmus respectu subditorum/obligare ad peccatum mortale sed sunt multe accipiende ut comminationes, multe ut monitiones, multe ut consilia, multa ut quaedam decetate et honestates et facientes ad finem consequendum, multe ut temporalis hanc vitam solum regulantes, et ad penam temporalem, si transgrediantur solum obligant.

Iurans vel vouens in aliqua religione vel communitate/adimplere omnia que pro regimine talis religionis aut communitatis ordinata sunt aut erunt, non per hoc censendus est esse obligatus sub pena peccati mortalis ad observationem illorum ad quam divina lex non vult taliter obligare, quod ne christiana lex taliter obligare intendebat, si recte (ut supponitur) intendebat.

Displicet deo/infidelis et stulta promissio. **I**nfidelis que non servatur. **S**tulta que discretionis sale non conditur. Propterea stultum est dicere quod de ingrediendo religionem consilium dum non sit, sed ad primam inspirationem ingrediendum. **P**otest sincero et recto consilio/religionis ingressus dissuades

ri. quibusdam ad tempus. alijs in eter-
num. Sic de plature susceptioe. aut sta-
tus v. ginitatis diceretur. Altramen mo-
destissimā cautelā in dissuadēdo / scim^o
exhibendam. ¶ Omne votū & iuramen-
tum / ad h^o q̄ obligatoriu sit et discretus
habet cōditiones implicitas. quarū ali-
quas inutile. aliquas vtile esset in iurā-
do p̄ expressum apponere. Una conditio
est / que reservat superiorum autorita-
tem. Secunda q̄ iuramentum non sit
aut vergat in deteriorē exitum. scilicet ad
mortale vel veniale peccatum / nūc aut
in posterum. Tertia q̄ non sit in salu-
tis dispendium. hoc est in perfectionis
impedimētum. vt esset vouere nō intrā-
re religionem. nunq̄ suscipere platuram
aut non loqui cum parētib^{us}. & similia.
que licet possint licite quādoq̄ dimitti
non tamen passim iuramento aut voto
vallari. ¶ Quando aliq̄s nec actu nec
habitu / per verba sua intrēdit iurare / nō
est reus periurio apud teū / nec etiā ap̄
homines. si sufficienter hoc consiterit.
potest tñ de incauto modo loquendi / vel
scandalisandi vel asserendi / vel de inten-
tione fallendi culpari. Hoc facit pro re-
ligiosis / et quibusdā alijs / qui iurant per
totas suas. & per animā canis / irrisorie.
Et pro burgundis & assuetis iuratorib^{us}
preter omnē intentionē obligandi se iurā-
mento ¶ Institutiones humane / nō
debent tales interpretatiōes aspernari q̄
les iuramenta et vota / fm concordē vo-
torum sententiā recipiunt. etiam dūz
ferrētur absolute. alioquin in laqueum
et magnum salutis dispendiū verteren-
tur. ¶ Si contēnere aliquā rem vt au-
toritatem superiorū / est ipsam verē vel
interpretatiue / nullā. aut vilem / aut mi-
nus iusto reputare. Omnis peccās etiā
venialiter contemnit / quāuis nō omis
talis agat ex contemptu. sicut nec omnis
superbus agit ex superbia. et ita in alijs
multis. ¶ Contēnens autoritatem su-
priorum / non ex passione vel fragilita-
te / vel ex ignorantia. sed ex contēptu qui
est principalis causa aut finis trasgres-
sionis sue / reus peccati mortalis existit
Et dum quis dicit superiori in eo q̄ su-
perior. ego in respectū vestri hoc agā qd̄
inhiberis. alias nō acturus. ¶ Ad eui-

tationem peccati nō sufficit bene senti-
re & iudicare de agendis. nisi voluntas
et affectus tali iudicio conformentur.
Efficitur enim sepius voluntas ad ali-
qua / et illa taliter exequitur / ac si suus
intellectus taliter agendum diceret.
Super hoc / incōtinentes circa quodli-
bet vicium. tam carnisq̄ spiritus / aper-
tum dant documētum. presertim in car-
ne euentius q̄ in spiritu. propter dif-
ficilem reflectiōem super actus interio-
res et latētes. Et hec absconsio / crebro
fallit etiam ipsos spiritualiter ambulā-
re volentes. ¶ Ponentes intellectum
liberum vt talis est. ponēt consequenter
in eo peccatū proprie. Alij ad negligē-
tiam aut maliciā voluntatis / habent re-
ferre crimē omne suum. ¶ Nulla est ne-
gligētia vel omissio / cum nalk culpabi-
lis. absq̄ cōsensu vero vel interpretatiō
comitante v̄l preuio. Quid aut sit cōsen-
sus interpretatiū dictū est Et hec in ange-
lis & in adam / videt origo fuisse peccati.
¶ Passio naturalis vt ira. amor. gaudi-
um. odiū. inuidia. fames. sitis. telectatō
desideriū / & similes. si fiant absq̄ omni
consensu / nullam peccati sunt. si v̄o cō-
sensu / sed nō ex cōsensu / inter venia-
lia reputātur. Similiter de acibus ra-
tionis / tam in portione superiori. vt est
blasphemia. q̄ in inferiori. vt est appeti-
tus vindicte / diceretur. ¶ Si in prece-
ptis penalibus pena sit addita per mo-
dum disunctionis ad actum precepti /
sufficit penam soluere dum actus omit-
titur / Si vero sit imposita pena. vt so-
lum accessoria / & inducēs ad preceptū /
per solutionem eius non excusatur pre-
cepti transgressio. sed bene aliquando
compensatur. ¶ Iudicare alterū tan-
q̄ malum / si fiat ex officij iudicio / et per
testes legitimos / nō est ex se malū. sed
virtuosum. etiam si per confessiōem aut
aliter / sciretur esse per iudicē innocens
nec p̄ illud pateret effugium. quin suo
funderet officio. ¶ Iudicare ppria esti-
matione aliū ex aptis signis exteriorib^{us}
que nō pnt bñ fieri. nō ē ex se pctm̄ mor-
tale. licet quādoq̄ sit curiositas venialis /
quādoq̄ mortalis / dum homo ab alijs
meliorib^{us} aut rebitis / nimis impeditur.
aut dum per hoc in superbiam erigitur.

Regule

Judicare alteri leui p̄sumptiōe / s̄m p̄sumptiōes exteriores / p̄s̄m̄ v̄l̄m̄ētes / nō ē ex se mortale. Sec̄ si fixa asser-
tione interiori vel exteriori illū fieret / i magnū p̄m̄i v̄l̄m̄ē r̄ malū. **N**ull̄ in
vita iudicād̄ ē tanq̄ dign̄ inferno. qm̄ sp̄s̄s̄c̄s̄ op̄at̄ subito. facta igit̄. nō p̄sona
sunt a nobis iudicanda. **Z**elotipia q̄
est v̄l̄m̄ēs amor suspiciōsus / non satis
fidēs v̄l̄ te amata / r̄ alie suspitiōes mali
uole. v̄l̄ dū aliq̄s sp̄ putat irrideri r̄ fal-
li. in q̄les q̄dā melācolici. r̄ q̄dā ex religi-
osis facilliter cadūt si nō reprimant̄ / sed
addatur p̄sensus liter̄ / sunt vt plurimū
mortalia delicta. aut mortalū delictor̄
v̄l̄m̄ēs causa. **I**dolatriā. q̄ est ex h̄i-
bitio honor̄ / v̄l̄ ex v̄l̄ interpretatiue aut at-
tributiue diuini alicui creature aliter q̄
sibi p̄t̄ competere. Et apostasia q̄ est re-
cessus a vera religiōe. Et murmur c̄tra
diuinā p̄uidētiā. Et blasphemia v̄o in-
digna ascribēs. Quōq̄ fiunt ex supbia i-
tellect̄ / nolētis se captiuare i obsequiū
fidei. et tūc ibi est error in fide. Aut sol-
lū fiunt p̄ deprauationē affect̄. et tunc
sunt malicie ex se criminales. licet ex cir-
cūstātijs dici possint q̄nq̄ veniales.

Sic est aliq̄s honor diuin̄ p̄p̄ie. aliq̄s
solū p̄ attributēem aut p̄icipatōes aut
analogiā. Ita s̄m b̄ varie sunt sp̄s̄ ido-
latr̄ie. q̄dā p̄p̄ie. quedā solū analogice
dicte. omnes t̄i ex genere suo mortales
existit. vt i inuocatiōib̄ v̄monum. In
astrologia v̄l̄ iudicijs circa ea q̄ depēdēt
pure ex libero arbitrio. In necromācia
et p̄romācia. r̄ generalit̄ in sup̄st̄itiōib̄
om̄ib̄ prohibitis atq̄ nefarijs. quatuor
effect̄ / neq̄ a miraculo / neq̄ a natura /
r̄ōnabiliter expectari p̄t̄. **N**ulli faci-
enti quod in se est (hoc est b̄i v̄tenti v̄o-
nis dei iā habitis) v̄tēt v̄l̄ in necessarijs
ad salutē / siue sint illa credenda siue ope-
randa. **V**olēs credere / r̄ fantasias ad
oppositū fidei tolerans inuit̄. sic in ple-
risq̄ videre est / nō est ifidelis. s̄ meret̄
Ita v̄l̄ v̄olente p̄nitere r̄ v̄l̄ diligere /
aut aliqd̄ bonū facere ex affectu. quē in-
dispositio corp̄alis impedit. pro reglā di-
cerem̄. **T**ollat supbia a viris deuot̄
et abstractis. q̄ sentire p̄solatiōes sp̄s̄ia
les in affectu. nō est signū infallibile q̄
caritas in sit. sicut earum carentiā. caru-

tatem deesse non concludit. Nam assue-
factio et complexio / aut diabolica illusio
cause sunt / curtales affect̄ q̄nq̄ vel in-
sunt vel nō insunt. **I**dolozans a doratōe
deo debita absolute. idoli v̄l̄ v̄yabolum
transfigurantē se i angelū luc̄ seu x̄pm̄.
a mortali crimine neq̄ excusari. Neq̄
hic ignorātia inuincibilis locū habz. sed
probandi sunt sp̄s̄ si ex deo sint. Sec̄
si sub p̄ditiōe implicita vel explicita / h̄c
adoratio fieret. vbi probabilis p̄iectu
ra de sic agendo cōtingeret. quēadmodū
hostiā non sacratā. imo lapidem hostie si-
milē / casus aliq̄s licite fa-eret adorare.
Pia intentio faciendi r̄ tenēdi s̄m in-
tentionē ecclesie / si nō excusaret mltos
ex christiāis simplicib̄. idolatre cēseren-
tur in adorationib̄ imaginū. citius pul-
cre q̄ turpis. et veteris q̄ noue. q̄si nu-
mine aliquo ille magis. q̄ alie replerēt̄.
De inuidia.

Inuidia que est

Inuidia de alieno bono / vel gaudi-
um de malo / ex genere suo mor-
talis est. quia p̄tra caritatē. et p̄s̄m̄ si-
dolor sit de bonis sp̄s̄ialib̄. S̄ ex d̄fectu
deliberationis vt in primis motib̄ / vel
ex malicia cōplexionis melācolice / aut
q̄ dolor ille trahit extra gen̄ inuidie / p̄
non esse mortalis. vt dū v̄olet aliq̄s ex
iusta causa / et sine bono. **D**etractio q̄
est diminutio fame alterius occulta. vel
diffamatio q̄ est publica. v̄l̄ contumelia
r̄ exprobratio q̄ fiunt in facie ei q̄ ledit̄
sunt ex genere suo mortales / si d̄amnū
vel dedecus sit notabile. r̄ si non trahan-
tur extra propriam ratiōem. vt si fiant
ad cautelam aliorū ne seducātur. aut p̄
bono reipublice vel cōmunitatis alicui.
aut pro correctōe fraternata. S̄ ap̄d̄ im-
p̄fectos ista b̄i agere. s̄z alios recte icre-
pare. sic se digne laudare difficillimū ē.

De ira.

Ira per zelū que

Ira per zelū que est de malo culpe / dicit̄ ex se lau-
dabilis. s̄z ex mō p̄oseq̄ndi p̄t̄ fie-
ri vitupabilis. dū nec t̄ps̄ nec locū nec
modū nouit obsuare. p̄s̄m̄ q̄n̄ pertinā-
cie cōsucta est / et turbantium seditio
num magis adductiua. q̄ sedatiua.

Ira que est motus deitatis ad inferendum vindictam malo sibi vere illato. si sit secundum ordinem iuris non est de se vituperabilis sed reducitur ad iram zeli. ut in iudice vel in iudice. Secus si ex libidine proprie vindicte principaliter. vel si iniuria non sit vere facta. sed ita leuiter et irrationabiliter estimatur.

Ira est quicquid naturalis passio. ut in melancholicis et colericis. Quicquid primum motus. Quicquid sola impatience. absque appetitu ulterioris vindicte. Quicquid refugio ratio quedam caritatis erga proximum. citra odium. In quibus casibus aut nullum est de se aut veniale peccatum. **I**ra que est appetitus de literata vindicte. proprie. propter aut contra iuris ordinem. ex se et ut sic est mortalis. Presertim si vindicta sit notabilis detrimento.

De aedia.

Aedia dicitur mus esse reditus interni boni. Que ex genere suo venialis est quia strariatur non caritati. sed eiusdem feruori. Fit autem mortalis dum pro ea aut ex ea mortale crimine incurrit. ut ommissio eorum que sunt de necessitate salutis. aut despectio de diuino auxilio. aut sui ipsius interfectio.

Sola negligentia mortalis est pro quacumque quod sub precepto cadit omittitur. quibus culpabilior in exercitiis spiritualibus et hierarchicis ut in missa. quam prophetis. **D**icitur sanctum vite contemplatiue et studiose debet homo quantum ex se est magis appetere quam officia vite actiue. primum cum obligatio. imminente tamen manifesta necessitate. aut superioris precepto rationabiliter accedente dimittendum est oculum pro caritate proximorum.

Inhabilis proorsus ad oculum contemplatiue laborat ipse exteri ad sui aliorumque profectum. Et si aliquis ad utrumque valet. velut ambidexter magna profectio est. et mirum tam hanc statum prout indiget. optimam iudicamus. **E**uagatio mentis proprie orationis ex precepto debite si fiat ex deliberato consensu. atque teneatur. illa sola interrumptur intentione debita orationis. et facit ut preceptum non sufficiens adimpleatur. nisi rursum iterum quod pro euagatione hanc infectum est. Quod tamen fieri aliquando necesse debet necesse expedit. necesse potest ut in missa. aut dum hora preterit. **U**bi dum euagatione quantum cumque multa sit. ex deliberatione tenere

non volumus. tunc habitualis primatia et virtualis intentio prehabita de oratione ut rebemur. ingeritur una manet. **E**xemplum est de pegrinatione. **C**onuersio cordis ad deum tempe orationis. quibus sit laudabilior ceteris paribus si secundum verba et sensum orationis fiat. attamen istud non est necessitatis quod de illiteratis constat. et in profecte contemplatiuis etiam non ratio est. **I**mpatience et laetitia mollicies et effeminata compositio passio et mutabilitas ad omnem ventum sunt et se vituperabiles et in culpa mortalem vergunt. dum exinde ea que iussa sunt fieri vel exequi. scilicet et veritas vite doctrine atque discipline. relinquunt. **T**edium boni. pueniens ex difficultate operis. aut ex malicia complexionis absque culpa. pro in iohanne quam in petro. auget meritum et laudem iohannis. si et dum in ceteris ipse cum petro equaliter operetur. **D**ifficultas in opere virtutis ex assuetudine vicioz proueniens. pro de se diminuit rationem laudis et meriti. quam augmetur. Tamen male habituatus. quoniam nisi ex maiori conatu. operum simile ad bonum habituatum proficere nequit. magis inde reddit incidentaliter commendandus. **P**usillanimitas que quis in iudicio superioris sui prudentioris reputat se minus iusto obligari ad aliquid faciendum. et pertinaciter refugit officia a superiore imposta. ad inobedientiam. superbam imputatur. quia iudicium suum nimis preferit. et imitari prudentie proprie. Secus si ducatur propria lege spiritus sancti. de qua debet esse certus. Secus preterea si sciat periculum suum euidenter de quo fides facere superiori satis nequit.

De auaricia.

Auaricie obiectum est immoderata possessio. Quod ex genere suo non videtur esse mortale vniuersali. Sed in mortale transit. dum ex deliberatione efficaci et absoluta. appetitur vel quoniam vel rapiuntur aut retinentur aliena. inuitis dominis. quicumque modo fiat. clam vel palam. vi vel fraude. consilio vel auxilio. primum si res sit notabilis testamenti. **D**um appetitu suffocante ratione et a dei fuitio penitus impediatur. etiam licita vel propria bona. nimia libidine vel solitudine appetitur. querunt seu

Regule

retinent. quasi in eis spes toti⁹ auxiliij ve-
lut in teo poneret. mortale e. Quia aua-
ritie specie ap^ls ob hoc appellauit idolor⁹
seruitute. ¶ Non delect aliq^s dici tene-
re rem aliena inuito d^{no}/ Quis nesciete
quando d^{omi}n⁹ presumitur ronabil^r co-
sensur⁹ et familiaritate. vel aliunde. dⁿⁱ
sciuerit. Aut si iuxta dictamen recte ra-
tionis. ira delect assentire. queadmodus
in extrema necessitate. aut dⁿⁱ cu nota-
bili detrim^{to} reddentis. et cu modica
utilitate recipietis. alienu tuc reddere
quod d^{an}u sub pua expectati^oe pot eui-
tari. Nullus p^{ter}ea gladiu arreptu di-
ceret reddedu in man⁹ dⁿⁱ du fuit. q^oq^o
illu instans repeteret. ¶ Sub furibus
aut sacrilegis aut raptorib⁹ coprehendu
tur. quo ad criminis eq^litate. quicquid
sit de restitutione faci^oda. ipsi aduocati
fouetes cam qua credere delect iniusta
aut per culpa perdentes iusta. Et medici
infideles. Et iudices mali. Et prelati
qui p^{fi}ciunt officijs publicis et beneficijs
p^{re}sertim curat⁹ illos quos scire debet
esse raptos et an⁹ destructores. l^onis
sp^{re}tis. Ipsi p^{re}sus consiliarij d^{no}z/ ad
fallias iniustas. Et general^r qui talia
sg^ut. aut assentiunt agentib⁹. ¶ Adquire-
re med⁹s illicitis/ illicitu est p^o vel mi-
nus/ iuxta malicia medi^or. varie insup
fm natura tractu in adq^{re}ndo. Ita
vt q^oq^o transeat res in rex dominu pec-
cantis/ q^oq^o no. Contract⁹ eni q^ondocq^o
iurat diuio iure vel huano. q^oq^o p^omit-
titur. vt infra dicendu est. ¶ Symonia
que est studiosa volutas emedi aliquod
sp^uale v^l anneru sp^uali/ stat q^o de gene-
re suo est mortal^r/ plus vel min⁹ p^orie v^l
improprie. iuxta natura ei⁹ q^o d^{ic}atur
sp^uale. Tempalitates eni ecclesie/ quib⁹
ei dicat⁹ s^ut. p^orie t^u sp^uales no existunt
nec symonie nom⁹ e. nih positio iure reci-
piunt. ¶ In actib⁹ q^o sunt symoniaci sol-
lo iure positio. cadit p^oscriptio. vt in rei
ceptione moderata pro sigillo. aut litte-
ra. aut sustentati^oe ministroru/ in colla-
tione ordinu. in alijs non ita. ¶ Facies
aliquod opus sp^uitale. et inde merce-
dem tempalem expectans. aut econtra
quasi vnu sit rationale precu alteri⁹/
symoniacus est. aut iesita corde vel ore
vel opere. ¶ Dicitur autem tempozale/

quicquid potest precio tempali copari
vt est obsequiu curialium. et similia.

¶ Sustentatione sua moderata in tempo-
ralibus/ aliunde no habitam/ si q^s expe-
ctat ex ope sp^uitali/ no incurrit ex hoc
symoniaca prauitate. quia dignus e ope
rarius mercede sua. Laueat t^u turpis
questus et scadalosus. et interionis o-
culus p^ouetur incorrupt⁹. vt no ibi statua-
tur principalis finis in mercede tpali.
sed subordinatus ad v^l. aut no p^otra v^l
Ita de pdicatione/ imo de dilecti^oe v^l
sup oia/ dici poss^o. et de b^onfici^or appetitu.

¶ Symoniaco ex pacto vel ope/ nullus
ius adquiret in b^onficio vel fructu eius
quin restituere teneat. secus si stererit i
sola volutate. q^o ia no diceret studiosa.
Simile de hereticis puniendis distingue

¶ De ludo tarilloz/ de torneamentis/
de vsuris varijs et palliis/ dicit iurista
rum plures/ irritatos ab ecclia illic esse
contract⁹. Secus in meretricio. et bistrio
natu. et symonia interiori. in missis can-
tandis. et alijs quibusda. vt forte in cle-
ricis mercaturas aut medicina aut ad-
uocati^o/ absq^o dispensati^oe exercenb⁹.

¶ Beneficiatus iusto titulo/ si simpli-
omittat diuinu seruitiu in omnib⁹. non
videt adquirere ius in fructu ap^o dⁿⁱ

¶ Multa sufficiunt ad hoc. vt aliquis
faciat fructus sui beneficij/ esse suds/ in
foro exteriori. imo et q^o restituere non te-
neatur. que anima a peccato mortali no
liberant. vt intrare subito cert⁹ l^oris ad
ecclesiam. et interione solum questuosa
et similia. ¶ Si certa bona benefici^o
habeat instituta p paupib⁹/ et illa consu-
mit ad alios vsus/ ipse ad restitutione
obligat. Sec⁹ si totu sit comissum fidei
sue. vbi et si peccet grauiter et sacrilege q^o
q^o/ abutendo bonis illis luxuriose. t^u re-
stituere no teneat. ¶ Si teneat q^s plura
b^onficia ex dono superioris/ in casu no ex-
cusantib⁹ hanc pluralitate/ peccare pot
vterq^o. conferes p indiscretionem. Recit-
piens p ambitionem. Abilominus occu-
pans restituere pcepta no teneat. Sz ni
si peniteat et p futuro p^ouideat/ no erit ei
salus. ¶ Quantuncq^o multa b^onficia
aliq^s teneat autoritate superioris/ illa
possunt dici vnu b^onficiu. sicut plures
tunice in magnis frigoribus vya t^uica

et hoc unitate morali. si illa oia non sint nisi ad sufficientem rectitudinem status occupantis. secluso scandalo. et impossibilitate officii p se vel aliu non existente.

Beneficium datur ppter officium. non quidem in vicediis horis solum. alioquin duplex officium ad duplices horas obligaret. Sed officium est quicquid ecclesie et proximo pdest. sicut magis beneficiatus est magis obligatus. **S**i omni circumstantiis hinc inde pensatis. iudicare debeat prelatus petrum esse sufficientiore notabiliter et simpliciter ad hanc curam obtinendam. et ver scieter insufficienti peccat mortaliter. quia non habet rectum oculum. Secus si non sit notabilis differentia.

In collatione beneficii pferuntur non curati haberi potest respectu licite ad obsequia licita et honesta alicuius. et ad genus et ad speciem pferendi in futuro. et alia multa. dicitur tamen intentio principalior et finis sit deus. et utilitas ecclesie. et scandalum evitetur. **I**nsufficiens ad obsequium ecclesie (pferuntur de quo non est spes de brevi pfectu quo cumque) si promoueri querat. peccat mortaliter. et eum promovens similiter. si hoc scire tenebat. **I**n moralibus id quod modicum est. p. nullo reputatur. tamen diviti modicum est quod pauperi non parvi. **N**ec in suo modicum dicitur esse apud deum. illud quod efficaciter et principaliter inducit aut induci queritur ad aliud quod deberet. Secus si parvi sit incitamenti. et velut occasionalis in intentione recipientis et dantis. **S**ecundum hoc quantificet muneri receptio in iudiciis et prelatibus. **R**aro licet alicui querere prelatum. sic raro contingit. ut aliquis possit absque presumptione iudicare se tales quale dicit apostolus oportere episcopum esse. **T**amen necessitas evidens ecclesie. et probabilis coniectura fide faciens de sufficientia sua. possunt appetitum tale. aut ex. et laudabile aut laudabile efficere. **L**iberi potest homo litteratus licentiam in sua scientia. quod prelatum appetere. **S**ecundum itaque erigit perfectionem in gratuitis. de qua non ita licet presumere. sic de eruditionis qualitate. **Q**uia curatus baptizare puer sine pecunia. aut sepelire mortuum nollet liceret alicui grave periculum in mora videnti. dare pecuniam. non ut precium. sed in

intentione remunerationem suam redimendi. remunera tamen iret cum curato. non in dominium eius. tanquam vere datus sit. sed in conditione. deberetque ipsa restitui. **S**imile de prelato et iudice datus iudicium in eis que gratis ministrare deberent.

Studium litterarum pferuntur auctoritate superioris. et ad pferendum pro se et alijs in posterum. non ad oculum vel curiositatem susceptum. excusare potest prelatum vel curatum a residentia personalis pro tempore ubi de vicario sufficienti provisum est. **A**lioquin studere est se mercenarium. et lupum ovibus exhibere. **A**d vigiliis mortuorum. et alia suffragia que in ecclesijs sunt distributones quotidianas instituta sunt. beneficiatus studens. aut legitime absens. non tenetur. **H**oras canonicas adaptate horis diei. ut primam prime. tertiam tertie. quatuor singularibus personis sit congruum. non tamen necessarium. **H**oras enim quasdam prevenire vel subsequi pia intentione seu utilitate fas est. ut de se tero dicere matutinas pro mane sequenti.

Usus ecclesie sue cuius finis est principalior titulus. aut quam actualiter incolit beneficiatus. regulariter insequi debet nisi dispeset. vel superioris auctoritas. vel paupertas. vel pia communitatis charitas atque utilitas. **U**sura proprie dicta (que iuri divini et naturali contraria. et de se mortalem culpam habet) est aliquid recipere ex pacto ultra sortem. **S**ortem vero estimamus appellatam. ius quod habet in re pro venditione. et emptione. aut alium modum. sicut quem transit dominium rei in eminentem. et fit sua.

Quia ius utendi pecunia ad tempus vel pro tempore. non transit in aliquem. absque eius dominio. propterea in materia pecunie. commodatio et venditio coincidunt. et illic sepius usura collocat. **I**bi enim aliquis pro re iam sua. aliquid dare compellitur. **R**ecipiens ad usuras necessitate compellitur. sub intentione dandi illud quod est ultra sortem tanquam suum. et ad redimendum remunerationes suas et damna. non videtur mortaliter delinquere. quia nec proprie cum usu ratio danabiliter erigente. participat in crimine. **S**ed nec pro hoc ius habet usurari in dato. obstante ecclesiastica auctoritate. que receptio hanc irritat. **O**mnes fere contractus usurarius ex genere potest

Regule

per piam intentionē dantis et recipiendū
transferrī a suo genere/in opus pietatis.
vt si causa succurrēdi principalit̄ indigē-
tie p̄mi ex vna parte. et preseruādi se
indemuē ex altera. petat aliq̄s vltra for-
tem. nisi infra tale tempus sua fors ei
vetur. sic q̄ mallet teste conscientia / suā
fortem apud se manere nūc. sine illo pre-
cio. q̄ tunc cū tali precio eandem recipe-
re. ob damni certum v̄l probabile quod
ex solutiōis dilatiōe sortitur. ¶ Sicut in
redditiū censualiū recipiendis p̄ dños
certis termis q̄sq̄ pena pecuniaria im-
ponit nō soluentib̄ die assignata. ita po-
test aliq̄s recra intentionē et p̄ securitate
solutiōis. talit̄ statuere in p̄ticulari p̄tra-
ctu vel p̄cessione ad terminū. Est autem
pie intētiōis illius signū. si mallet credi-
tor id q̄d cōcessum est / die statuto v̄l pri-
cipe / q̄ terminū elabi vt emendaz lu-
craret. Sic de ementiū redditus sub li-
bertate redimēdi iudicam̄. ¶ Venditiō
nes ad terminū et ad temp̄ / cariori precio
Similit̄ cōmutationes in quib̄ p̄ dili-
gentiā vendētis / res i nullo melioratur /
cui tñ certū luc̄ affert / absq̄ piculo dā-
ni. sunt frequētius pctā mortalia. q̄uis
nō semp̄ vsura p̄prie dicta. ¶ In guerris
faciēdis q̄ malis innumeris plene sūt.
nunc ad istos innocētēs / nūc ad illos / so-
la vtilitas reipublice eas excusat a mor-
tali. que vtilitas est vnio ciuū cū prin-
cipe et adiuuicē. et p̄suatio patrie. aut cui-
tatio damni publici notabil̄ perior q̄
sit damni p̄tulare ex guerra pueniēs.
¶ Buerre iniuste / scite esse tales. aut q̄
tales debent iudicari / nō excusant a furi-
tis. ab homicidijs et rapinis / q̄n restitu-
tionē aut emēdas fieri necesse sit / q̄ntū
erit possibile. ¶ Seruitutes p̄p̄oz in eis
que nō sunt p̄tra legem dei et nature / po-
terunt ex suis vel pat̄z meritis. vt con-
sp̄rationib̄ et rebellionib̄ / rōnabiliter
introduci. vt tallie q̄dam / angariatōes
et similia. sic iudeis postulantibus regez
dñs imposuisse videt̄. ¶ Acceptio p̄sona-
rū in gubernatiōe reipublice / et generalit̄
apud omnē iudicē et principem de se illi-
ta est. nūc mortali. nūc venaliter. et cir-
cūstantijs et abiecto. et policie cuiuslibet /
maxime turbatiua. Non est aut̄ acceptō
p̄sonaz nisi vbi debitū est et paritas vtro-

biq̄. Quia in gratijs faciēdis. vnum
capere. aliud dimittere. non est acceptio
p̄sonarum. aut si res non sunt pares.
¶ Retinere tributa et subsidia rōnabilē
introducenda. p̄ius est furto simplici i sub-
ditis. Et exigere violenter aut fraudu-
lenter subsidia indebita a subditis per
principem / rapina dammata est. Quan-
do autem hoc est. et quādo non / genera-
li regula tradi nequit. ¶ Mutatio mo-
netariū potest esse par aut maius relictiū
ex se. q̄ esset in casu falsam aliquā fabri-
care. quoniā fm̄ damni reipublice / op̄
tale quodlibet / assumit modū culpe. Ex
si princeps dicat se dñm monete esse. sit
ergo dñs bonus dispensator. nō tyrannus
dissipator. ¶ Omnia sunt principis. nō
quidē p̄prietario iure. nec p̄ se. sed p̄ ne-
cessitate reipublice. Et quid mir̄. cū ne-
cessitas facit / p̄sone etiā singulari / aliēa
esse sua. ¶ Omnia bñficia sunt pape tan-
q̄ ordinatori sup̄mo. non tanq̄ dño aut
possessori. imo nec tanq̄ immediato dispē-
satori. regulariter et vniuersalit̄. nisi p̄lato-
rum inferiorū iniquitas. aut manifesta ec-
clesie vtilitas. casibus certis istud exige-
ret. ¶ Ab vsurarijs et raptorib̄ quos cō-
stat ex alio iusto nihil habere. stipendia
seruitoz suscipere nō licet. sub pena resti-
tutionis faciēde. et p̄ticipationis in cri-
mine. ¶ Ab vsurarijs et raptorib̄ quos
habere constat aliud ab vsuris et rapinis
sufficiēter p̄o sustentatione tot seruito-
rum / v̄puta quattuor et nō plurium / po-
test seruitoz sibi necessarijs vn̄ ex illis
quattuor / stipendia obsequij sui recipere.
aliter non. ¶ Non dimittit̄ peccatū / nisi
restituatur ablatum. hoc est nisi volun-
tas efficax restituēdi assit. dum possibi-
litas et oportunitas accesserit. et prout
sapiens p̄sertim confessor p̄latus / deter-
minabit. vt q̄ veris dominis si supersunt
aut hereditib̄ suis / aut si fieri nequeat. qz
non sunt aut ignorātur / in pios vsus re-
ferantur ablata. ¶ Flectim̄ de bonis al-
terius ipso inuito licet ducere statum /
vltra partem necessitatē sui et suorum.
maxime vbi poss̄ laborare. aut etiam in
casu mendicare. propter hoc / bonoz om-
nium cessionē / pro finali remedio / iura
constituunt. ¶ Fur aut raptor / nō solus
tenet̄ restituere ablata. sed damna inde

Similiter retentores testamentorū. aut plus iusto differentes eorum completōnem in grauē iacturā animarū. ¶ Nemo de necessarijs suis simpliciter tenet elargiri/ immo nec de necessarijs fm statum suum. sed nec de supfluis suis vt sua sunt sub pena peccati mortalis. nisi vbi grauis necessitas circa alterum ipso presume re debente q̄ alius non succurret/ immi neret. ¶ Necessitas enī extrema proximī p̄ ferenda est soli decētie proprii status. q̄n̄ to magis superfluitati. ¶ Scierit dimittere superflua sua/ notabiliter consumi per putrefactōnem aut alias/ potius q̄ in vsus pios ipsa largiantur/ vix a culpa mortali aut nunq̄/ potest excusari. ¶ Thesaurizare de se non est illicitū sed p̄uidum. q̄uis ex circumstantijs potest fieri criminale. vt si sit ex alieno. aut desperādo de diuino auxilio. aut in grande preiudicium reipublice. aut si alijs peunibus non succurrit. ¶ Vendere rem carius q̄ empta est: si notabilis sit excessus in lucro: om̄ibus miserijs et piculis et industrijs hincinde compensatis: est regulariter de se malum. et peius si propter indigentiam proximī hoc fiat Et si res vendita ex sua industria meliorem conditiōem nullam adeptā est nec in se nec extrinseca consideratiōe. vt quia propinquior. et ad vsum facilior. et similia. ¶ Defectus rerū vendendarum/ quos quilibet ad extra p̄sumitur cognoscere de facili: sicut nec abscondēdi sunt fallacibus cautelis: sic nec eos dici necesse est. presertim quo ad fori extrinseci iudiciū. et quo ad deum etiam si precij quantitas proportionabiliter ad defectum minuatur. ¶ Damna que aliquis non ex culpa et negligentia sua merendo incurrit/ potest vendendo deducere. Presertim si damnū sit pertinēs de se et quasi regulariter ad mercaturam. alioquin non oportet. vt si venditorum merces/ ignis fortuitus assumpserit. Secus preterea vbi ex culpa vel sponte/ aliquis merces defectuosas p̄duxerit. vt in equis et mulis fieri solet. sed non licet vt vendatur pro integris. neq̄ deus irridetur. ¶ Cum deceptiōe vltra medium iusti precij cōtractum initum/ leges interimunt.

In alijs vero casibus etiam si peccent v̄dentes res suas enormiter/ tamen restituerē nō tenentur ementibus. quātum regulariter occurrit iudicandum. ¶ Legitime prescribens in re prius aliena/ illam neq̄ quo ad forum exterius neq̄ quo ad deum reddere cōstringit. Secus si fraus in prescribendo fuit. vt defectus bone fidei. que fraus si pateat in iudicio exteriori ad reddendum prescribens impellitur quātō magis apud deum si lateat aut pateat. ¶ Mercatores earundem rerum/ si conspirent adinuicem q̄ non nisi pro tali precio notabiliter excessiuo merces suas tradent/ ipsi quo ad forum exterius si sciatur. et quo ad interi⁹/ damnādi sunt. ¶ Solutō decimarum sacerdotibus/ est de iure diuino. quatinus inde sustententur. sed quotam hanc vel illam assignare aut in alios redditus commutare/ positiui iuris exstitit. ¶ In redditibus ad vitam emendis/ aut gregibus ouium prestandis ad medium lucri. sic in mercaturis/ sic in similibus regulariter contractibus qui non penitus ex vno latere claudicant/ quia videlicet ad vtrumlibet nūc lucrum nanc damnū imminet/ nunc vendenti nunc ementi/ nulla videtur esse malicia de genere. sed circumstantijs alijs vestiri male posse/ nullus nescit. ¶ Lampsores/ pro centum francis reddētes certam quotā in fine anni/ cū integra pecunia. et similiter mercatores. difficile est ab illicito contractu liberare. nisi bonificauerit hos contractus causa pia. quod fieri nonnunq̄ posse non negamus. sed securius est oppositum. ¶ Rebus que vsu peiorantur/ a rebus insuper quarū vsus absq̄ translatiōe dominij fructum affert certum/ licitū est precium locationis adipsi. ¶ Emptionem decem solidorum ad perpetuum supra fundum aliquē centum librarum/ aut sub obligatione totius magne hereditatis/ difficile esse dicūt aliqui per directum iustificare. per indirectum autem/ posset aliquis totum fundum vendere pro viliori precio. Postea ipsum cariori recipere. vsq̄ ad deductiōnem illorum decem solidorum. ¶ Sequitur de Sula.

De gula

Gula que est appetitus immoderatus comedendi non competit ex suo genere quod sit mortalis nec etiam delectationi inde consequenti. **F**it autem mortalis tripliciter. Aut si comestio est contra prohibitionem vel votum. siue hoc sit ratione cibi seu temporis. seu loci. Aut secundo. quando aliqua que fieri precepta sunt/ ob gulam scienter/ vere vel interpretatiue/ omittuntur vel perpetratur prohibita. Aut tertio denique quando corpus aut ratio notabili detrimento/ per gulam/ scienter vere vel interpretatiue/ pregrauatur. **I**n mortalibus ille dicitur interpretatiue scire aliquid. quando/ etsi actu scire negligat/ scire tamen debet/ et discrimini non semet obijcere. **V**ocamus insuper scientiam. non per demonstrationem. sed per vehementem et probabilem et coniecturam. **I**eiunium ecclesie vel alteri abstinentie/ nemo cum notabili et precognito grauamine sui corporis et usus rationis obligatur. secluso scandalo. **N**emo tamen leuiter sibi fingat grauamina ex ieiunij abstinentia. quonia ex ipsa/ pauciores pereunt quam ex gula. **P**ueri et senes et pregnantis et nutrices et infirmi. et pauperes non habentes unde semel refici possint. et laborantes non habentes aliunde statum competentem. et itinerrantes auctoritate prelati. et alij consuetudinem dyocesis in qua sunt insequentes ab ecclesie ieiunij regulare ius recipit. **V**otum carthusienium de non esu carniu votum insuper aliorum religiosorum de multis obseruationibus duris alias licitis. votum denique particulariu personarum de certis cibis non edendis in eternum vt de capite. in certis casibus necessitatis extreme probabiliter si vota hec tenerentur imminetis/ debent immutari. **N**on enim licet alium contra dei preceptum occidere/ quanto minus seipsum. secludimus tamen in omnibus scandalum pusillozum. **D**eterior atque periculosior est abstinentia immoderata. quam fornicitas aut ebrietas. si dicta abstinentia

vsque ad turbationem cerebri et usus rationis/ notabiliter et scienter/ vergat et adducatur. **P**eccata regulariter quanto sunt spiritualiora/ et quanto sunt sub maiore specie boni palliata/ tanto periculosiora sunt et a sanatione magis distant. **H**abentes impedimentum de non ieiunando legitimum. quod non est exceptum a iuribus per expressum/ securius agunt/ quam quibus non sit necesse/ si dispensationem prelati quesierint. et que secrete agant id quod agunt. ne alij scandalifent. **C**haritas frangere concedit comestionem alias illicitam. quandoque propter hospitem. quandoque propter infirmi consolationem. quandoque propter obsequium prestandum. vt in seruitoribus monachorum. et etiam principum. pregustando. et etiam prestantibus cibos/ eorum esus conceditur. **P**receptum de ieiunio ecclesie/ potest aliquando seruari/ dum contra deum mortalis gula committitur. **S**ic in multis dicendum est. **E**brietas tunc mortalis est et generaliter omnis delectatio cibi et potus/ quando aliquis tanta libidine comedit et bibit/ que postponit deum. sic que/ vbi etiam dei preceptum vno modo vel alio deberet a se violari/ nihilominus a tali delectatione non cessaret. **S**ecus si delectetur etiam ex consensu libero/ citra deum. non hoc facturum si deus prohiberet. tunc enim vel nullum est. vel tantum veniale delictum. **E**t habet hec regula in multis alijs materijs/ vtilem locum suum. **P**robabile est comedentem ter in die ieiunij sine causa/ non esse preuaricatore precepti in tertia comestione sicut in secunda. quamque oppositum tenere sit securius. **D**e comestionibus specierum et similibus consuetudo teneatur. et delectationis nimia libido vitetur. **I**nebriare alium scienter vt usu careat rationis in eius notabile detrimentum/ peccatum mortale est.

De luxuria

Luxuriam ex genere suo mortalem dicimus/ propter

corruptōnem generatiue virtutis maio/
rem q̄ nutritiue. ac minorem eius necessi/
tatem. et quia cōtrariatur huic precepto.
Non mechaberis. et vt per bona matri/
monij/actus iste queretur excusari. **Cō**
sensus in delectatōnem luxurie circa ob/
iectum sibi prohibitum. est mortale pec/
catum. siue sit in cogitatione. siue in ver/
bis. aut in visu. aut tactu. aut nutib⁹. aut
operatōne. Quāobrem familiaritas ma/
gna hominū carnaliū mutuo. p̄sertim ad
nudū. q̄ntūcūq; sint eiusdē generis aut
serus aut diuerse etatis/piculo prima est
ideoq; vitanda est. **B**rauitas peccato
rum luxurie ex genere sic ordinat. s̄m gra
uius et minus graue. q̄q; ex circūstan/
tijs possit eorum grauitas aliter variari.
Bestialitas cum brutis Sodomia cum
eodē sexu. aut in vase non ordinato. Mol
licies secum. Sacriligium dicatarū. In
cestus parētū. Stuprum virginū. Adul
terium ligatorum. Fornicatio solutorū/
Luxuria generaliter. **L**icitum est suā
castitatem sicut propriā vitam defendere
vim vi repellendo. **D**electatio yiri cum
yroze/licita est causa prolis. causa reddē/
di debitum. causa preseruatiōnis ab incō
tinentia prohibita. Et si sola delectatio q̄
ritur. infra metas tamē vinculi matrimo
nialis. sic q̄ extra nō quereret. neq; sit cuz
circūstantijs aliunde prohibitis. illud
aut nullum aut tantū veniale peccatū est.
Urozorum alter peccare potest mor
taliter in matrimonio. si cum detrimēto
notabili prolis concepte aut generande
scienter fiat. vt tempe menstruoꝝ. si extra
vas. si cum desiderio absentis quasi p̄sen
tis alterius nō sui. si principaliter et cau
sa aut ex fine mortaliter noxijs. **F**acili
us est sepe ab ope carnali totalis abstinē
tia sicut in virginibus et viduis. q̄ mode
ste maritalem copulam exercere. sicut fe/
bris potu/et ignis flatu/et pruritus attra
ctu tandem magis succendūtur. **Q**uia
corpus sacerdotis si yrozaret esset yrozis
sacerdos qui totus esse debet domino cō
secratus/et expeditus a cura rerum fami
liariū/et solutus legibus ciuilibus/et ora
tioni iugiter vacare/ratōnabiliter astrin
gitur voto castitatis.

De preceptis de

Diligere deum super (calogi.
om̄ia ex toto corde. ex tota ani/
ma. et ex tota virtute. quātum
sufficit viatori ad salutem / est
taliter affici ad deum/ actu vel habitu. q̄
dei amicitia / cuiuslibet alterius rei dile/
ctioni anteponit. Sic q̄ pro nulla dile/
ctione sui vel alterius/charitatem dei vel
let deserere / p̄ transgressionē cuiuscūq;
precepti diuini. **N**emo s̄m legem tene
tur potius eligere annihilatōnem seu dā
natōnem eternam. q̄ peccare mortaliter.
Nec quippe potest eligi licite. stan
te lege de precepto habēde charitatis. cū
qua neq; annihilatio stat neq; damnatō
Proposita alicui viatori ista questio
et similibus. an citius pateret esse in igne
per vnū diem/ q̄ peccato mortali consen
tire: non tenetur circa hoc deliberare ab
solute de altera p̄tium. sed teneat suspen
sum iudicium. considerādo fragilitatem
suam. et fidendo in diuina misericordia/
que vel nō patietur eum in talem tentatō
nem incidere. aut si patiatur/ deus faciet
cum tentatōne prouentū. vt possit susti
nere. **P**ropositis huiusmodi questio
nibus. quid homo faceret/ tentatione for
ti presente: Aliud est optare et desiderare
illud quod est melius/ et iudicare illō esse
eligibilius aut minus fugibile altero/ ali
ud deliberare absolute/ q̄ ipse sic faceret/
et sic eligeret. Quoniā primum est pie et
fidelis anime. secundū de p̄sumptione et
temeritate culpatur. **J**urare per deum
quod est eum testem veritatis adducere/
fit licite imo meritorie: dum veritas sub
est. et reuerentia comitatur. et pia necessi
tas ex humana infirmitate consurgens/
impellit. **J**urare in vanum. est prope
deum in falsitate. cuius esse testis nequit
inuocare. Ideo dum ex deliberatōne fit:
semper est mortale. **E**xigere iuramen
ta ab his de quibus vehementior est p̄e
sumptio q̄ de opposito apud exigentes/
q̄ deierabunt. et ad hoc ex deliberatione
inducere: vix aut nunq; caret mortali de
licto. nisi forsā quandoq; apud iudices
quibus ex officio sic exigere necesse est.
Nec necesse est neq; vtile et sepe crimino
sum/ exigere iuramēta ab his qui questio
nantur in iudicio exteriori ecclesiastico/
vel ciuili/ quando p̄sumi potest vehemē.

Regule

ter/ q̄ quidam deierabūt. ⁊ quando eorū iuramento nullatenus statur. ¶ De re penitus occulta/ que sc̄z nō potest p̄b̄ari testibus duobus/ neq̄ rem publicā scandalizat/ nullus in foro exteriori/ licite potest ab alio inuito iuramentū extorquere. ¶ Quāuis semp/ nō tamē pro semp/ obligemur colere deum/ nō solum mentaliter sed etiā signis exterioribus illa tamen signa/ pro varietate tempis et hominum possunt variari. sicut sunt orationes genuflexiones. thurificationes. prostratio- nes. et presentatōnes candelarum. victi- me. et similia. ¶ Signis exteriorib⁹/ nū q̄ bene colitur deus/ quando illa neque- unt fieri bono animo. vel scandalifant ex similitudine sui ad idolatriam aut aliam inhonestatē. quēadmodū fit in insanjs stultorū apud multos. et in istis delatio- nibus baculorū p̄ mulieres/ sacris orna- mētis indutas. et quibusdam similibus que omnia prelatorū sollicitudo tenetur abradere. ¶ Observatio sabbati quo ad circūstantias temporis et modi et loci/ p̄ maxima pte relicta est determinatōni pre- latorū. que cognoscitur. tum ex eorum institutis. tū ex consuetudinibus p̄ eos legitime toleratis. ¶ De operibus seruilibus nō exercēdis diebus dominicis ⁊ festiuis/ plus et frequēter determinat consuetudo loci et p̄sonarū a prelati- tolēta/ q̄ alia lex scripta. ¶ Consuetudo exer- cēdi opera seruilia/ hec ab istis/ hec ab il- lis/ in diebus festiuis/ tūc maxime dicen- da esset corruptela/ quando totaliter a ser- uicio dei ⁊ a cultu festorum/ ⁊ maxime ab auditu misse/ reuocaret. quando preterea hec seruilia/ maḡ ex cupiditate q̄ pia ne- cessitate reipublice/ p̄tractant. ¶ Joci et alie recreatiōes corporales apud vulgus diebus festiuis. q̄q̄ sepius ammittas ha- beant malicias p̄tra dei legem/ nō tamen p̄ directū ecclīasticis obuiant institutis. ¶ Opera seruilia plerūq̄ fructuosius fierent si non ea prohiberet ecclesia. q̄ il- la que vulgares in festis exercēt/ propte- rea prelatorū interest attendere circa festi- uitarum multitudinē. ne sit illa ad cumu- lum peccati potius q̄ ad cultū dei. ¶ Di- ligere proximū sicut seipsum/ est velle pri- mo ea omnia/ que s̄m rectam rationē ho- mo veller similiter proximū suum velle si

bi. Nec autē sunt indispensabiliter bona charitatis et glorie. ¶ Quia bonis fortu- ne/ ⁊ nature/ ⁊ gratie gratis date/ possunt homines abuti in p̄niciem sui vel aliorū non quilibet tenet velle illa cuiusq̄ pri- mo suo. sed aliquando nō velle. quia ⁊ s̄m rectam rationem/ ita deberet homo velle. de seipso. Sicut iudex/ cum amore proxi- mi/ necat ipsum/ aut bonis spoliāt. Sicut ingenū et scientia et diuitie/ possunt de- siderari isti vel illi proximo nō adesse/ dū nocitura credūtur. ¶ Ante religionis in- gressum/ teneor prouidere necessitati pa- rentum meorū extreme/ si possum. dum non aliunde patet eis prouisio. nec excu- saret me religionis ingressus/ quin peccē intrando. et post introitum profitendo. Si tamen necessitas illa nō sit extrema/ aut patet aliunde prouisio/ non teneor p̄ iuuando exire religionē iam professam. ¶ Superioribus nostris qui omnes di- ci patres possunt/ obediendū est de rigore in eis solum in quibus superiores sunt. magis autem ei cuius auctoritas potior est. attentis circūstantijs persone. tem- poris/ reipublice ⁊ utilitatis in istis. vt in concernētibus reipublicam/ plus obe- diendum est principi q̄ patri. secus in re domestica. Proportionaliter de mona- cho respectu pape ⁊ episcopi ⁊ abbatis ⁊ principis temporalis/ distinctio locum ha- bet. ¶ Quanto plures dilectionis cause concurrūt circa aliquem proximū/ vt est habitudo prelatiōis et subiectōis ad in- uicem. bonitatis. ⁊ ratio cognatōnis. be- neficentie. consortij. patrie. ⁊ similitū. tan- to ceteris paribus ille debet plus amari ⁊ preferri. tamen obligatō legibus cauta p̄ cipue seruanda est. ¶ Ab inimico para- to totaliter satisfacere de iniuria/ ego tene- or satisfactōnem suscipere vel indulgere. tamen verbū meum/ aut societatem soliti- tam/ aut alia dilectōnis signa/ possum in- terdicere. ad mei et sui cautelam. ⁊ non ad rancorem. ¶ Inimicum nō paratum cor- rigi/ diligo quātum sufficit ad salutem/ si ei nolo malum damnatiōis/ neq̄ damni temporalis/ per iniusta media. ¶ Inimico meo incorrigibili/ optare fas habeo/ vt taliter sibi sit in anima vel in rebus/ qua- liter sufficit ad hoc/ q̄ neq̄ mihi neq̄ rei/ publice/ iniustum damnū possit inferre.

Injure naturali vim vi repellere licet. sic q̄ impetratus aliq̄s a quocunq̄ persona cuiuscunq̄ dignitatis etiā papalis. via facti. et nō habens iuris remediū. fas habet iniurianti de facto resistere s̄m qualitatem iniurie. scilicet quantū requiritur et sufficit contra illum. ad sui tutamentum ab hac facti via. **C**asus multi esse possunt in quibus aliquis se gerens p̄ papam et pro tali habitus ab ecclesia. poterit a subdito licite vel occidi vel incarcerari vel p̄ modum quēdā appellatiōis ab eo. vel subtractionis a sua obedientia tēdī nari. nisi forte obstare monstrēt cōstitutio aliqua. non humana solum. sed diuina atq̄ reuelata. huic naturali iuri p̄ iudicans. **C**umq̄ pro saluatione vite aut cuiuscunq̄ rei sue. licet alicui mortē alterius de se. scienter. via facti procurare. et maxime illius qui nullam inferret iniuriā. **C**umq̄ pro saluando vitam suā corporalē sunt innoxij via facti a se perimendi. vt si nō aliter euadere potest aliquis se persequētē q̄s conterendo paruulos viam obfidentes. mors potius est expectanda. ita dū quis est in extrema famis necessitate. nō debet ab alio similiter famelico. panem necessarium extorquere.

De sacramentis.

In omni sacramento. si tenet intentio actualis vel habitualis faciēdi illud qd̄ christus instituit. et ecclesia intendit. nihil agitur. Similiter si forma omittitur aut corrūpitur. et si materia debita. aut si minister idoneus defuerit. **E**t si precesse q̄ aliquis scismaticus est vel hereticus. vel p̄scisus et excomūicat⁹. vel de gradatus. nō redditur impotēs ad efficiendum vel conferendū sacramenta. nisi desit aliunde. vel potestas ordinis. vel intentio debita. vel materia. vel forma. q̄s uiu exercendo talia in casib⁹ prohibitis. grauis delicti reus teneatur. **F**iat semper quod melius erit de possibilibus. dū circa sacramentorū ministracionem dubitatio aliqua cōrigerit. aut suppleatur caute id quod omisium fuerit. et sub quadam conditione. si non erat illud iterandum. **C**erimonialia seu figuratiua

legis antique. ante christi passionē erāt iudeis necessaria. postmodū pro aliquo tempore licita sed inutilia. tandē vt nūc obseruātib⁹ et spem in eis ponentibus mortifera. nec ab eis sumendū est efficax argumētus. q̄ modo talia. in aliquo casu agere delectamus. **I**n casu dubio vehementer. an aliquis sit vel non sit baptisatus. vt si sit expositus. vel baptisatus in nomine christi tantum. aut alio tali dubio. iteretur baptismus sub hac conditione. si tu es baptisatus. ego nō te baptiso. et si non es baptisatus. ego te baptiso. in nomine patris et filij et spiritus sancti. amen. **B**aptisinū sanguinis dat martyrium. et flūminis. cōtritiō de peccat⁹. aut satisfactō gratuita. Primus non reiteratur. alter ab obligatione baptismi flūminis si facultas affuerit. nō excusat. **E**a que sunt de recentia sacramentorum notabili. instituta et pmulgata ab ecclesia. nec abolita sunt per nō usum. et si non sint de necessitate sacramēti ad faciendū id quod intendit. sunt tamen de necessitate precepti. ad obligandum ne scienter et negligenter absq̄ rationabili causa dimittantur. **F**orma in omni sacramento potest corrumpi. aut per additionē. aut p̄ subtractionem. aut variationē. aut interruptionē notabilem. quia modica non impedit. Similiter additio. subtractio et variatio. si neq̄ trahant formā ad sensum alium. neq̄ inintelligibilē reddant. licet indiscrete et culpabiliter fiant. sacramētum tñ non annullant.

De sacramento baptismi.

Hec in baptisamento sunt de necessitate sacramenti. **M**inister idone⁹ materia que est aqua elemētari⁹ fluida. ad differentiam luti et aquarum que sunt artificiales. **I**ntentio actualis vel habitualis faciēdi qd̄ ecclesia intendit. **I**nfringendo nō submergendo ex aqua illa baptisandum. aut eius partes principalem nudam. **E**t q̄ aliqualiter cōsentiat scilicet actu vel habitu vel in partibus. **D**icendo simul hāc formā. Ego baptiso te in nomine patris et filij et spiritus sancti. amen. **M**inister idone⁹ baptismi

Regule

regulariter et extra casum necessitatis /
est ex ecclesie precepto sacerdos. qui p[ro]
mittere habet exorcismos. et cathexizatio
nem. et alia obseruare que in libris cō
tinentur. Sed de necessitate sacramenti
requiritur q[uod] minister sit viator. ad exclu
dendū angelos vel demones. qui simul
possit intingere et verba p[ro]ferre. ad exclu
dendū manū et mutū. Alium a se. quia
nemo seipm baptizat. Et intēdens da
re actualiter vel habitualiter quod ec
clesia intendit. etiā si nihil credat de ef
fectu. ¶ Baptizandus idoneus est qui
libet viator nō baptizatus. qui cōsentit
interpretatiue baptizari. vel in fide pa
rentum. vel offerentiū eum. vel ecclesie. si
nunq[ue] fuerit capax rationis vt paruuli
Si autē fuerit aliquid quando capax ratio
is et dissenserit continue baptizari. aut si
nullo modo cōsentiat. dū vtiur ratio e
baptizari non velit. Secus si per ante
consenserit nec reuocauit. quia p[ro]sumit
ab ecclesia nunc consensurus. si ratione
non careret. ¶ Baptizandū non est fas
confiteri sacramentalit[er]. cum baptismus
sit ianua sacramentorum. et de originali cō
tritiō actualis. nequaquā exigit. de actua
libus vero sufficit displicentia in genera
li. absq[ue] obice male voluntatis. p[ro]uen
tis actualiter se peccaturū. quo obice po
sterea cessante. baptismus efficaciam suam
capit. ¶ Baptismus dimittit penam et
culpam ex integro. loquēdo de pena debi
ta peccatis. nō ex ciuili institutione. vt
sunt irregularitates et mortes pro deli
ctis certis. loquendo p[ro]pterea de pena de
bita per se. quia penalitates huius vite
debitae originali per accidens. manent.
vt sitis. famēs etc. quorum causa est pec
catum originale. sine quo nō venissent.
¶ Si paruuli infidelium baptizent inui
tis parentibus in fide ecclesie. illi sunt
vere baptizati. nec debent reddi parenti
bus si periculū timeat. Similiter illi qui
metu inducuntur ad interius cōsentien
dum baptismō. Quāquā talia agere cō
munis vsus ecclesie non approbet. ¶ Ba
ptisimum fluminis differre licet. quan
do et vbi nō apparet fm verisimiles con
iecturas. proxima mors. et speratur possi
bilitas seu congruitas maior. recipiēdi
in posterum. quo casu. etsi subito bapti

zandus moreretur. saluus esset.

De sacramento confirmatiōis.

¶ Sacramentū confirmatiōis ad
robur institutū tenetur quili
bet christianus habens vsus ra
tionis non contēnere. p[ro]sertim
imminente periculo confessionis christi
coram infidelibus faciente.

De sacramento eu charistie.

¶ Eucharistie sacm[entum] duplicem
habet formā et materiam. de
necessitate sacramēti. Forma
consecrationis corporis christi
est ista. Hoc est corpus meum. Et forma
sanguinis. Hic est calix sanguinis mei.
aut huic equiualens. quod dicitur p[ro]
pter grecos. Materia corporis christi est
panis de tritico p[ro] maiori parte. Mate
ria sanguinis vinum de vite. nō trāsub
stantiatum in aliam spēm. vt in acetū.

¶ Celebris consuetudo. et ordinatio su
periorum in eis que ad solennitatē misse
et generaliter omnium sacramentorum spe
ctant. obligant ad nō contemnēdum hu
iusmodi consuetudinē et ordinationē q[ui]
libri solēt habere. obligant p[ro]pterea. vt
negligentia frequens et crassa fugiatur.

¶ Facta diligentia solita fieri in talibus
circa materia in corporis et sanguinis. si
per maliciā aut negligentiam ministri.
aliter oblatum fuerit q[ui]s telet. vtputa
aqua pro vino. peniteat in omnē euen
tum sacerdos. et si reus non sit. et quod
omissum est. suppleat vel emendet. p[ro]
sertim vt integritas in effectōe et p[er]fectōe sa
cramēti. p[ro]seruet. ¶ Discrimē nomi peccati
mortalis i celebrādo vitatur. si post
discussionē conscientie. que regulariter
in talibus haberi solet celebraturus nō
habeat conscientiam fixam. aut eque firmam.
sicut de opposito q[ui] sit in peccato
mortali. vel alio legitimo impedimento
vt est irregularitas. Et hec vocatur cer
titudine moralis vel ciuili. q[ui] homo suffi
cienter probatus est. ¶ Existente casu
quo homo potest celebrare licite. et a cele
bratione licite desistere. laudabilius est
ceteris paribus celebrare. tum q[uod] opus

te se privilegiatū est et fructuosum. tum
 quia a nobiliori sorte procedit celebra
 tio q̄ fit ex amore. q̄ omisso q̄ ex timo
 re generat. **L**audabilius est q̄ opposi
 tum ceteris paribz/et cessante legitimo
 impedimēto/quotidie celebrare. **S**ol
 lutio nocturna tollens sufficientiam ad
 sacramētum/eo q̄ anima magis inde be
 tes et carnalis effecta est/impedit a cele
 bratione q̄ diu talis carnalitas et hebetu
 do regnauerit/nisi casu necessitatis v2
 gente.vt si sacerdos sit vnicus/et missa
 parochialis fuerit celebranda. **H**omo
 qui ppter habitus virtutū et faciem
 sui recollectionē vel aliunde/mahet de
 uotus ad sacramētum et reuerens/post
 nocturnam pollutionē/non videtur per
 eam impediri quin celebret die sequen
 ti.confessione tamē in omnē euentū pre
 cedente. quoniā nulle fordes corporales
 impediunt nisi pro quanto/vel sunt pec
 cata/vel sunt in horrorem et scandalū aspi
 centium/vel deuotionē rebitam tollūt.
Lur enim leprosus et vir menstrua patiens
 a celebratione secreta nō arcentur. **I**n
 omni adoratione sacramenti altaris/sub
 intelligitur conditio ista vel similis/
 si consecratio rite et rebite fm institutio
 nem christi fuerit celebrata.ac p̄inde/
 adorans alienus est ab idolatria. **Q**uis
 celebrans et nō consecrans/essz in culpa
Apparente figura circa sacramētū/
 alia a figura solita panis et vini/non cō
 uenit sacramētū sumi sub illa forma/
 neqz sine conditione implicita vel expli
 cita rebz adorari. **P**ositis pluribus ho
 stijs super altare/ si sacerdos intēdit ge
 neraliter omnes consecrare/ ille conse
 crate erunt. Si tantū duas ex illis quas
 determinate signat/ ille due sunt tātū
 modo consecrate. Si illas duas intētio
 sua non determinat/nihil ibi consecra
 tur.obstante confusione intētiōis.pro
 pter quā ista nō magis q̄ illa p̄t dici cōse
 crati. **R**egulariter vitupabile est et se
 pe criminale/q̄ sacerdos a celebratione
 et catholicis habens vsū ratiōnis ab
 eucharistie susceptione/totaliter absti
 neat. **I**lli pueri sunt idonei suscipere
 eucharistiam/et ad hoc ligati vident se/
 mel in anno.qui fm leges censent habi

les ad nutendum. Potest quoqz tenotio
 etatem hanc puenire sicut in quibusda
 etatem supplet malicia. **A**udire missā
 sam integram/est de obseruatione sab
 bati.hoc est dierum festorum pro tempe
 le's euangelice. nisi per impedimentū
 legitimū/aliq̄s se tueatur. Tale vō im
 pedimentū/fm loca et tempora et etates
 et vsuetudines/varie iudicat. **O**bligatū
 celebrare pro quolibet duoz
 vnam missam/nō absoluit vna celebra
 tio.vna quippe missa/virtute opis ope
 rati/exquo finiti valoris est/nō tantum
 dem tollit de pena.nec tantum redimit/
 quantū due. **I**n annuatijs eccle
 siarū/et receptione missarū pro vno pre
 cio sue sustentatiōis/et in similibus/in
 terpretatio viri sapiētis locū habet.alio
 quin non videtur.quomō sex aut septem
 annuatiaria in ecclesijs cathedralibus/
 licite simul eadē die ungerētur. **O**bligatū
 ad subsidia spiritualia/tutum
 est dirigere intētiōē suā ad deum.sic
 q̄ dignes dispertiri/de valore sacramen
 torum vel suozum benefactorū/qualiter
 et quātum videt se apud benefactores
 esse constructum. **C**aritatis maioris
 est spiritualis elemosina/q̄ grati distri
 buit merita sua satisfactoria/ad liberatō
 nem animarū.q̄ elemosina corporalis.
 Et quanqz talis non inde minus habi
 turus sit de premio essentiali. tardi' tñ
 inde de p̄rijs peccatis ceteris paribus
 satisfacit. **F**alluntur plurimū hi/qui
 potentes aliunde viuere/obligant se ex
 bonis ecclesiasticis vel alijs/ad satisfaci
 endum pro alienis delictis.cum hoc ce
 dat in retardationē satisfaciendi p̄ pro
 prijs. et hec sola radix/improbare benefi
 ciorum pluralitatem sufficeret. **E**xpe
 diens videretur vt nulla excomunicatō
 nis sententia ferretur de facto a iure vel
 iudice/neqz pro presenti neqz p̄ futuro
 nisi p̄ manifesta cōtumacia/qua se mon
 strauit aliquis non paratū audire eccle
 siam.alias qualiter haberes sicut et hni
 cus et publicanus/si audire ecclesiā pa
 ratus est. **E**xpediens videretur/vt nul
 lus teneretur alium vitare quantūcum
 qz excommunicatum a iure/nisi postq̄
 a suo iudice fuerit denunciatus esse talis
 Siquidem in omni casu alio/videtur

Regule

possibilis excusatio et interpretatio eorum que aliquis committit unde excommunicari dignus est: quod non debeat evitari a particulari persona. Et hoc tolleret magnam in politica conversatione confusionem.

¶ Expediens videtur ut omnes sententie excommunicatiois late sententie in iure scripto / quarum visus nullus est. aut plus obest quam proficit / expressa revocatione tam in provinciis quam in diocesis. et in ecclesia universalis / cassarentur. **¶** Expediens videtur institutio aut iam institutorum talis interpretatio. ut solus excommunicatus aut suspensus a iudice / et pro tali denunciatus / contrahere diceretur irregularitate in immiscendo se sacramentis. et quod solus talis a prelate absolvi in foro conscientie / spoliatus censere. Scrupulos enim a subditis viraliter auferibiles. profertim in materia sacramentalis confessionis / hoc auferret. **¶** Expediens videtur ut nulla sententia excommunicationis ferretur. nisi per contumacia facta in rebus pure spiritualibus. ut ubi transgressio verget manifeste in dissipatione fidei et sine spiritualis libertate. Non enim debet (ut videtur) grauior esse in foro exteriori puniatio transgressiois quam dampnum fuerit illatum. **¶** Expedientius est in multis defectibus / illos vel tolerare / vel ad bonum fine ordinare quam per fulminationes sententiarum et condemnationum / aut per predicationes rigorosas / eos conari funditus extirpare. ut de eugenius prima die anni de capellanis mercenariis. et similibus.

¶ De penitentia.

Divina lex et non

solum ecclesie institutio / obligat ad confessionem sacramentalem post peccatum actuale. ut fiat semel ante mortem.

¶ Hec concurrere simul tempore ad iustificationem impij. necesse est. que sunt. In fusio caritatis. expulsio culpe. conversio liberi arbitrii in deum. et peccati detestatio.

¶ Homo non semper tenetur immediate confiteri peccatum. imo nec conteri. sub pena novi peccati mortalis. dat enim spacium penitentia reus. quale sit fragilitati nostre sufficere. et illud quantum in omnibus / generalis regula diffinire nulla potest. **¶** Omissio in concernentibus

confessione / sicut in alijs actibus preceptorum / non vocatur omissio nisi sit respectu actus principalis / dum deberet fieri. et non respectu circumstantiarum. que vel antecedunt / vel comitantur / vel subsequuntur. alioquin omissiones in vna omissione numerarentur infinite. **¶** Omnis contritio / includit confessionem in actu vel in habitu / aut in proposito vel in voto. Eam vero fieri actu / cessante impedimento alio quadruplex casus constringit. Primus institutio ecclesie semel in anno. Secundus susceptio eucharistie vel celebratio / et sacramentorum aliorum susceptio secundum quosdam. Tertius periculum mortis verisimiliter imminetis. Quartus conscientia quod alias non haberetur oportunitas peccata confitendi. **¶** In recordatione peccati mortalis / dum missa iam pervenerit usque ad hoc ut commode sine scandalo deseri / vel interrumpi non valeat. aut dum sacerdos alius deest et verget necessitas / sufficit contritio includens propositum confitendi. **¶** Circumstantiarum quadruplex est differentia. quedam impertinentes. quedam minuentes. quedam augentes. quedam peccatum in aliam speciem transmutantes. Et hec ultime / non solum sunt circumstantie sed peccata. ideo sunt de necessitate sub expressione confitendide. Primas non expedit dicere. nec secundas regulariter. tertias exprimere / sepius utile est. et quicquid secundum quosdam necesse.

¶ Circumstantiarum expressio in confessione talis et talibus verborum circumlocutionibus expressa sufficit / per quam confessor de magnitudine peccatorum / eius qui confitetur pro absolutione et penitentia discrete conferendis / instruatur.

¶ Expedit non nunquam circumstantias dearticulatas. vel inquirere vel dicere. tum ad verecundam humiliationem confidentis tum ad eius quietationem postmodum magis habendam quod omnia dixerit. tum quia circumstantie multe quas esse nullas aut veniales arbitrabatur confitens / peccata sunt mortalia. tum denique ex hoc quod vna circumstantia habita / confessor de alijs coniecurat quas confitens pudore pressus celat. **¶** Cognito statu eius qui confitetur / quandoque nocet plurimum / nimium super circumstantiarum particularitate.

interrogatio/presertim in peccatis carna-
libus. tum ne confitēs verecūdia motus
quādoq; mētiatur vt pueri z puellēz hoc
in his que non essent necessaria dici. tum
ne scandalifent z inflammētur in nomi-
natione peccatorū prius incognitorum
Propterea discretio maxima requiritur et
semp a generalioribus interrogationib⁹
ad specialiores gradatim z sensim proce-
dere pueniet. inuocandaq; est man⁹ eius
quo obstetricante educit coluber tortuo-
sus. **S**ecretum/cōmissum fidei alteri
us/celare/est de iure naturali. hoc enīz ra-
tionabiliter quilibet sibi velle fieri. z ali-
ter socialis cōuictus depiret. Vultio am-
plius/sigillum cōfessionis/secretū esse de-
bet. z nullo casu/signo aut verbo referan-
dum **C**onfitēs debet regulariter in pec-
catorū suorum explicatione/celare com-
plices suos. nisi dum aliter cōfiteri nō po-
test. sicut in incestu cum matre vel ynica
sorore. Aut nisi sic dicat z apud talem/ q̄
reuelatio debeat prodesse non obesse/ eis
qui detegūtur. Quo casu nihilomin⁹ ma-
gna cautela requiritur apud confitētē z cō-
fessorē/ ne zelo proficiēdi indiscreto fal-
lantur. **O**mnia ad confessionē p̄tinētia
vt penitētia iniuncta/ z interrogatōes fa-
cte/ z cetera nō inducentia ad malū/ sunt
de confessiōis secreto. Propter quod pec-
cant (si nō excusat eos ignorātia) illi qui
penitētiā suā/ et ea que sacerdos eis di-
xit/ passim dicunt. z qui etiā super hoc in-
quirūt. quoniā talia/ p̄ indirectū causant
aliquando irrisiōne sacerdotis aut cōfes-
si culpam. **Q**ui seduxit alios ad pecca-
tum/ tenetur pro posse eos postmodū ad
viam virtutis reducere. non minus q̄ de
damno tempali illato. Sic de infamatio-
ne. z similibus. Et ad hoc debet cōfessor
inducere cōfitemem. **C**onfessus volēs
peccatū suum reuelari p̄ confessorē/ si pe-
tatur debet illud extra confessionē detege-
re. Neq; tamen adhuc est tutum cōfessori
illud onus assumere/ si remediū possit ali-
ter incōmodis adhiberi. **N**ullus semel
rite sacramentaliter absolutus supervino
crimine/ potest/ nisi de consensu suo libe-
ro obligari ad amplius cōfitendum. Si
fit oppositum in quibusdā religionibus
aut casibus/ institutiōnes positue quib⁹
homo sponte se subdidit. hoc faciunt.
Si confessor presumat verisimiliter soli

citare aut sollicitari ad peccata. vtputa ad
lubricitatē/ persona hoc timens/ debz ab
illo si sit suus curatus petere licentiā alte-
ri confitendi. qua non obtenta/ potest ni-
hilominus alteri confiteri et absolui.
De statu eorū qui confessi sunt tutius est
vt confessor nihil dicat. neq; ad vituperi-
um sicut cōstat. neq; ad laudem/ ne inde
confessi superbiant. ne preterea ipsi z alij
in hypocrisim fite confitendi dilabātur.
Juder cogere volens ad reuelatōnem
confessiōis/ peccat. z tenet presbiter sibi
nō respondere. aut dicere hoc non esse de
foro suo. **Q**uod si opponatur quoniā tacen-
do z non negādo/ notare videtur q̄ cōfes-
sus sit in culpa Respondendū est/ q̄ sacer-
dos aliter agere nō potest. Ideo nullum
scandalum/ suo vicio deputatur. **P**ec-
catorū quāuis non sufficienter penitenti
(vt quia propositū habet actuale peccan-
di in futurum) vtile est confiteri et absti-
nētiā certas recipe Cui tamen cōfessor
expresse iterum et iterū protestet. q̄ neq;
absoluitur neq; potest. neq; penitētiā ta-
les aut talis confessio/ eundem liberant.
quin iterum eadē peccata confiteri tenea-
tur. **M**itis est opinio pro peccatorib⁹
dicens/ sufficere ad absolutōnis sacramē-
talis fructuosam susceptiōem/ q̄ cōfessus
non habeat actuale propositū peccandi.
hoc enim dicūt esse non ponere obicem.
Sed alia sententia q̄ requiritur actuale p̄-
positum positivū nō peccandi in futurū
probabilior est atq; securior. **V**irtute
clauium z meriti christi/ datur in quā-
bet confessione sacramentali indulgentie.
sed quante/ nouit deus. Fit etiam/ vt at-
tritio minus sufficiens fiat in confessiō-
ne contritō. **S**oli actu confessi de pec-
catis suis/ capaces sunt indulgentiarum
illarum que datur vere penitentibus z cō-
fessis. Nisi dicatur sufficere esse in gratia
et membrū ecclesie. et ita ly confessis ibi-
dem sumit pro confessione in proposito
vel in voto. **D**ies indulgentiarū/ refe-
rūtur ad penitētiā pro vita hac iniun-
ctas. sic enim textus sonat Videtur tamē
q̄ iniunctō generalis que beneficii solet
vt omnia bona faciēda cedant in remissio-
nem/ profit in hoc et sufficiat. vbi etiam
penitētia specialis/ totidem dies quot
sonant indulgentie nequāq; iniunctis.
Indulgentias non recipit ille qui nō

Regule

porrigit manus adiutrices iuxta conten-
tum bullarū. et ita diues melioris condi-
tionis est quo ad aliqua q̄s religiosus et mē-
dicus. **C**laue sacramentali nō notabi-
liter errante in impositione penitentie. cō-
fessus per illā penitentiā si fecerit absolu-
tus est a pena et culpa/virtute cōpromis-
sionis cuiusdā liberalis et arbitrarie dei et
peccatoris in psonā sacerdotis. **T**uti-
us est cum parua penitentiā que spōte su-
scipit et verisimiliter adimplebit/ducere
confessos in purgatoriu/ q̄s cum magna
non implenda precipitare in infernū. **R**-
enuens penitentiā in hac vita/stulte fa-
cit. nihilomin⁹ absoluendus est: si hoc nō
ex inf. delitare qua credit nō esse purgato-
rium aliud/ hoc faciat. sed vel propter te-
neritudinē corporis. aut infirmitatē. aut
paupertatem. vel aliud simile. **N**ulli in-
uito in iugenda est penitentiā publica p
peccato secreto. secus de publico. Simi-
liter nullus p castigatōem scandalisand⁹
est publice pro peccato occulto. secus p
publico. vbi si scādalisetur peccator/ scā-
dalum illud nō imponēti sed sibi qui me-
ruit imputet. **D**iuisio confessiōis si ad
ypocrisim aut pro nimio pudore fiat/ im-
pedit virtutem absolutōis. Secus vbi
auctoritas superioris in casibus reseruat⁹
et bona fides simpliciu hoc faciūt et excu-
sant. Aut vbi confessor forte psumeretur
scandalisari ex peccato confessi nō habe-
retur pro tūc cōfessor alius discretus cui
absq̄s probabili scandalo/ peccata omnia
reuelari possent. aliqua tamē possent. **V**i-
deat tamen quilibet/ q̄s rationabiliter cō-
scientiā scandali sibi fingat. **D**um ne-
scit cōfiteus de quibusdā actibus an fece-
rit illos. aut qua intentione et quomodo
fecerit (vt sepe cōtingit) dicat sub condi-
tione scrupulos suos. vt sic neq̄ mentiat
neq̄ absolutōne defraudet. **T**urat⁹ ob-
ligatus parrochiano semel in anno dare
eucharistie sacramentū/ tenet ei dare si pe-
tat publice quantūcumq̄ sciatur nō peni-
tere. **N**isi causa refutatōis fuerit nota. vt
pote excōmunicatio publica. vel peccatū
notorium de quibus nō satisfecit publi-
ce. Secus preterea de sacerdote in secre-
to. vel qui nō tenetur ministrare. vel pro
sempe quo ad hoc nequaq̄s obligatur.
Forma absolutōis ab excōmunicatiōe
ista est que debet primo fieri. Ego absol-

uo te a sententia excōmunicatiōis et restituo
te sacramētis ecclesie. In nomine patris
et filij et spiritus sancti. Deinde sequit ab-
solutio pro peccatis/ si in excōmunicatiō-
ne peccatū includit necessario cōfitendū
sacramentalit. Ego absoluo te a peccatis
tuis. In nomine patris et filij et spiritus
sancti. amē. Tutiusq̄ est/ in istis formis
nihil immiscere. **M**ateria sufficiens in
sacramento cōfessionis/ est homo pecca-
tor. cōtritus de peccatis. sponte subijciēs
se suo sacerdoti. que subiectio nō est p̄rie
iurisdicciōis. alioquin papa nulli cōfite-
retur. sed est voluntaria. que potest nibilo-
minus impediri vel artari p̄ superiorem vt
nō qlibet peccator cuiuslibet sacerdoti pos-
sit se subijcere pro peccato. **E**piscopus
nō minus habet auctoritatē constituendi
coadiutores cōfessores in sua dyocesi/ q̄s
curatus in sua parrochia. Laueat tamen
episcopus pturbare ecclīasticā hierarchi-
am/ tollendo directe vel indirecte potesta-
tē curatorū absq̄s culpa eorū vel causa ma-
nifesta. **C**onfessio ficta/ reiterari ex inte-
gro debet fm pbabiliorē opinionem. q̄s/
uis duriorē. quia nō habet effectū suum
postmodū cessante fictiōe sicut baptism⁹
et hoc: quia penitentiā reiterabilis est nō
sic baptismus. tum etiā quia nulla abso-
lutio sacramentalis fuit. sed potius noui
peccati additio. **N**on est factio si pecca-
tor dicat omnia quorū actu recordat. q̄s/
uis non omniū recordat. sed est fictio dū
sciētē celat aliquid aut in pposito peccā-
di perseuerat. aut scit et scire debet q̄ a tali
nō potest absolui. **P**enitentiā alia est
recōcilians qualis fieri nequit nisi in gra-
tia. Alia est satisfaciens vel exoluēs. qua-
lis fieri potest extra gratiā. sic q̄ illius ite-
ratio necessaria nō existit. Immo et talis
solutō respectu quarundā penarū tempa-
lium debet/ forte ponere in inferno. **S**atisfactōem proprie vt talis est opan-
tur sola opera penalia. que scz voluntas
naturaliter refugit. et hinc penā habet. iu-
ste equidē. vt peccatū voluntariū/ inuolū-
taria pena redimat. **P**er opera spiritua-
lia/ qualia sunt cōtemplatio et amor dei/
potest fieri satisfactio. tum quia anexa est
pro statu isto/ fatigatio corporis. tum quia
cōtra propriā inclinaciōem cōmodi. intel-
lectus et voluntas abnegat se in obsequiū
fidei et charitatis. **U**num pro altero

2

28

posse satisfacere/ concedit liberalitas dei. dum causa subest. vel ex impotentia illi? pro quo fit satisfactio. vel de mandato suo et charitate satisfaciens. vel superioris auctoritate taliter ordinatis.

3 **De Matrimonio**

Consensus mutuus/ expressus per verba de presenti/ quo transferuntur pro perpetuo corpus viri in potestatem mulieris et e contra in eis propter que coniunctio talis ordinatur causat matrimonium de iure naturali et diuino. nihilominus limitatur consensus ad certas personas. cum certis circumstantiis Et quicquid aliter fuerit attemptatum potest illud inuadere superioris auctoritas. Votum solemniter per susceptionem ordinis vel religionis/ non magis ex natura sua videtur dirimere matrimonium iam contractum/ quam simplex. sed hoc prouenit ex ecclesie constituto. maxime cum in illo dispensare possit papa probabilis sit opinio **M**atrimonialis coniunctio vnius mulieris cum pluribus viris/ repugnat iuri naturali. non e contra. quonia corpus viri plus valet. per quanto plures fecundare sufficit. Et ita olim/ pluribus licebat fungi vxoribus. Prius tamen in hoc consentiente. cui corpus viri iam cesserat in suum ius. Nunc autem ad statum prime institutionis rediit christus matrimonium vnius cum vna. **V**otum simplex castitatis/ non dirimit matrimonium iam contractum. peccat tamen qui vouit dum primo contrahendi voluntatem habuit voto contraria. non autem postea dum redit debitum. ut est concors sententia iuris perit. sed negant petitionem debiti posse fieri sine fractione voti. Cuius oppositum et eo videtur verum. quia votum non cadebat directe nisi super hoc. quod est nunquam contrahere. et non super hoc quod est nunquam commisceri carnaliter alteri. Alioquin dum nunc commiscetur. etiam reddendo debitum reus efficitur voti fracti. Alioquin propterea esset foris talis coniugii nimis dura. **R**eligiosus pfectus aut sacerdos/ vtentes copula carnali preter matrimonium/ et si grauissime transgrediuntur mandatum dei/ non tamen videntur voti fractores. Votum quippe est solum propterea de re alias licita. qualis non erit extra matrimonialis coniunctio. Ista conclusio/

licet apud simpliciores videatur extranea. tamen apud intelligentes quid nominis voti est clara. Votum quippe solum fit de operibus supererogationis ad que quis alias non tenebatur. Sic religiosus proprie loquendo vouet quod nunquam vxorabitur quod antea licebat illi. Nullus autem proprie dicitur vouere quod nunquam fornicabitur aut adulterabitur. quia ex precepto ad hoc iam omnis homo obligatur. Vir et vxor/ nequeunt absque mutuo consensu vouere castitatem. immo nec vir tute voueret se nunquam petiit. debitum ab vxore. cum propter verecundiam petendi ipsa in deterius labi possit. **S**ponsalia dirimuntur. vel mutuo consensu cum auctoritate superioris. vel si altera persona interim fornicata fuerit. vel per votum solemniter. per quod matrimonium etiam contractum. non tamen carnaliter consummatum possit infra duos menses solui. **C**ontrahens ficte in foro ecclesie/ quantumque carnalis copula sequatur/ eadem fictione remanente non coniugitur matrimonialiter. Compellet tamen ab ecclesia in foro exteriori tanquam si verum fuisset matrimonium. Secus in interiori. cuius est consilium ut potius omnes sententias ecclesie tollerent/ quam peccato consentiant. Potest tamen nouo consensu adhibita fictum matrimonium si nihil aliud obstiterit/ in verum commutare. **P**ersona inducta per mentem eadem inconstantem virum ad consentiendum interius in prolatione verborum matrimonialium ut quia non vult mentiri. potest postmodum matrimonium dirimi tanquam nullum. sed de seductione per blanditias non ita. **I**mpedimentum perpetuum in altero coniugum per quod nequeunt se mutuo carnaliter cognoscere/ impedit matrimonium iam contractum et contrahendum et etiam contractum dirimit/ nisi antea sciat de facto. tunc enim ostendit quod alium finem querit. et ita contractus stat. **N**ullus coniugum tenetur reddere debitum in detrimentum notabile et certum sui corporis. vel fetus nascituri Et si hoc cognoscit quando leprosis vel pregnantibus aut menstruantibus aut furiosis aut ypidimiacis et similibus casibus reddi vel non reddi debitum oporteat. **T**empus et locus facere/ non videntur excusare quin alter coniugum teneatur alteri petenti reddere. preuia tamen quadam amicabile monitione de non exigendo.

Regule Morales

7^r De extrema vinctō

Exrema vinctio habet materia et formam: in libris suis expressam. Et obligat non contentum: nec dum finis vite secundum probabiles coniecturas per infirmitatem expectatur. Que preterea reiterari potest: simili causa rursus veniente. ¶ Extrema vinctio rite suscepta delet venialia. immo videtur quod absoluit ab omni culpa. coniuncta petitione recipientis. ita quod digne recipiens etiam ab omni pena liberetur. cum virtute sacramenti. tum quia petit pie perseverantem pro se et iuste.

2 De sacramento ord

Ordinis sacramentum: (dicitur) plures formas habet. pluresque materias. immo et sacerdotium duabus formis completur. una qua datur sibi potestas super corpus christi verum. Altera qua datur potestas super mysticum. Et si fuerit defectus vel dubium in aliquo: potest illud sub conditione caute suppleri. ¶ Plenitudo iurisdictionis/resi-

det apud papam et in alios secundum eius determinationem derivat. Attendere tamen debet sibi esse illam potestatem non in destructionem ecclesie datam sed eius edificationem.

¶ Si papa diceret dominus omnium in spiritualibus quod constat. et in temporalibus quod alij negant. nihilominus donatio ecclesie in iurisdictionibus et dominiis proprietariis temporalibus et exercituum in illis: neque de iure naturali neque eidem repugnare videntur. Nam christus neque exercuit talia dominia. neque per expressum successoribus prohibuit. sed reliquit potestatem eorum discretionem: pro varietate temporum et devotione christianorum: sic vel sic exercendi. ¶ Papa non potest perturbare ordinem hierarchicum universalis ecclesie. sic quoniam in multis casibus liceret eidem resistere in facie et dicere. cur ita facis: utpote in exemptionibus manifeste noticiis. Et si prelatos et ecclesias sibi subditas onerare sumptibus intolerabilibus: vel libertatibus penitus spoliare: contenderet

¶ Finiunt regule morales: